POŠTARINA PLAĆENA U GOTOVU

MLADOST

LIST ZA ZABAVU I POUKU SREDNJOŠKOLSKE MLADEŽI
GOD. VI. * ZAGREB 1. MARTA 1928. * BROJ 7.

SADRŽAJ:

Dr. Antun Barac: TUGA MLADOSTI. — Fran Mažuranić: VICENCO. — Henry Bordeaux: JERUZALEM. — CRTICA IZ ŽIVOTA MATIJE MAŽURANIĆA. — Danilo P. Milanović: POBUNA. — Veselin Breznanac: DANI DETINJSTVA. — Elie Pecant i Charles Baude: RENESANSA U RAZNIM ZEMLJAMA. — Dr. Milivoj Obajdin: HOMEOPATIJA. — Mira Weiss: MOJA DUŠA. — Branko Perović: UZ PROZOR. — Vukica Gajdobranska: PIR. — K. N. Milutinović: PUT. — Petar I. Lazić: OTKROVENJE. — Olinko Delorko: VISINE. — Aleksej Remizov: PJETLIĆ. — PREGLED. ZABAVNI KUTIĆ

IZDAJE PROFESORSKO DRUŠTVO, SEKCIJA ZAGREB

12479

Uređuju: dr. Antun Barac i Pavao Serdar

Mladost izlazi svaki mjesec po 1 broj na 24 strane.

Rukopisi se šalju: **svi književni radovi:** Dr. Antunu Barcu, Kačićeva ul. 10.,;
svi poučni radovi: Pavlu Serdaru, Kolodvorska 17. I.,;
Zabavni kutić: Josipu Korlaetu, Prilaz Deželića 43. II..

List se naručuje kod tajnika sekcije Pavla Serdara. — Pretplata se šalje blagajniku sekcije R. Krušnjaku, Palmotićeva ul. 17. A II. — Broj našeg čekovnog računa jest 34.665.

I učenici mogu slati svoje sastavke i zagonetke; sve, što bude valjalo, ući će u list. Tiskat će se pismom rukopisa, latinicom ili ćirilicom.

Godišnja pretplata 50 (pedeset) Dinara.

Na prijedlog Glavnog Prosvetnog Saveta Ministarstvo Prosvete je svojim rješenjem S. N. br. 5012 od 26. III. 1923. odobrilo „MLADOST“ kao srednjoškolski časopis i preporučilo za nabavku učeničkim knjižnicama svih srednjih i stručnih škola u cijeloj Kraljevini, a bivša pokrajinska uprava za Hrv. i Slav., odjeljenje za Prosvjetu i Vjere svojim rješenjem od 16. II. 1923. br. 5657.
Vidi: Srednjoškolski Zbornik, IV. strana 207.

Novinska Štamparija (S. Pintarić), Zagreb, Gundulićeva ulica 24

MLADOST

GODINA VI. ZAGREB 1928. BROJ 7.

TUGA MLADOSTI

Zadnji đački broj naše »Mladosti« donio je i nama — a vjerojatno i velikom broju njenih čitalaca — rijetku radost. U tome broju našli su se na okupu mladići iz gotovo svih krajeva naše otadžbine; u njemu smo donijeli priloga iz Vojvodine i Crne Gore, iz Hrvatskoga Primorja i Šumadije, iz Beograda i Zagreba itd. Pomiješani jedan s drugim, bez naročitoga reda i sistema, ti prilozi ipak daju donekle jasnu sliku osjećajnoga života naše omladine, pogotovu njezinih književnih nastojanja. Ono, što u tim prilozima možda tkogod traži, a ne nalazi, jest: u njima imade premalo slobode, premalo izrazitosti. U naše omladine kao da imade danas najviše volje za stihove, nešto manje za pripovijetku, a najmanje imade pokušaja, u kojima bi ona otvoreno izricala svoje misli, želje, planove. Ono, što smo u 3. br., u članku »Đačka književnost« zaželjeli: da đački brojevi budu pravo ogledalo omladinskoga života, — nije se ispunilo sasvim.

Svakako je međutim i ovom prilikom utvrđena činjenica, da naša omladina nije ni pokvarena ni cinička, kao što se često o njoj govori. Kad omladina u vrijeme sve gorega moralnoga stanja među ljudima imade toliko vremena i smisla za poeziju, znak je, da ona ne trči u svemu za duhom vremena, već da traži nešto više i bolje.

Jedno međutim izbija iz sve ove đačke poezije: ona je u svome najvećem dijelu tužna. Čak i onda, ako tkogod pjeva vesele pjesme, pričinja se to usiljenim, a pomalo i neiskrenim. — Ova je činjenica udarila već mnogima u oči, i na osnovi nje izrečena je opet jedna nova osuda omladine: literarni pesimizam u omladine je zaraza, bolest, moda; omladina bi morala poradi svoje mladosti da bude nosilica veselja, da pjeva optimističke pjesme; ovakvo tužno pjevanje znak je neiskrenosti, pomodarstva, ukratko, ono je literarna laž.

I ova je osuda omladinske literature sasvim pogrješna. Iz nje izbija nepoznavanje omladinske duše, a zaključci, koji se izvode iz tužnih pjesama omladine, sasvim su krivi.

Bez veze sa svim ovim i u vrijeme, kad nam nije bio ni na pameti ovaj članak, dobili smo list jednoga našega inteligentnoga i iskrenoga čitača, đaka. On piše:

»Sigurno ćete sami sebe zapitati, zašto taj sve šalje turobne pripovijesti, koje nijesu za naše čitatelje. Odgovor na to, gospodine profesore, vrlo je lako dati. Sadašnjost, u svom zamahu razvrata i ostalih zala, dobrano nas je zahvatila u svoj vir, koji samo nosi, nosi i vodi k zlu. Reći ćete: Taj odgovor nije zato. Možda nije, ali ipak je on glavni povod tome. Vi, gospodine, možda ne vidite to, jer ste previše zaokupljeni svojim teškim zvanjem, a usto i uređivanjem »Mladosti«, pa vam nije bilo moguće zapaziti svirepost života, koja uništava vjeru u budućnost. Moji drugovi, mladi i stariji, imaju svoje ideale, a i ja sam. Ali taj ideal nije moguće naći ili doseći ga. Što je ideal? Uzor!, teoretično - praktična ideja, iz koje je mašta stvorila neki uzor, u koji upiremo oči, pune čežnje da ga dostignemo, postignemo i u njem uživamo. A taj ideal daleko je od nas, osobito u kaosu naših neprilika! Oprostite, gospodine profesore, na ovo par riječi, koje su iskrene kao što iskreno i govorim. Želim, da se raširi naš list »Mladost«, koji ne štedi dobrotom, već je rasiplje, nama željnima svijetla u mraku.«

U ovome listu zrcali se tako sjajno ono, što mnogi mudrijaši ne će da vide, nego sjedaju za stolove i pišu članke o bolesnoj omladini — i ako ne kušaju, da udu u bivstvo te »bolesti«, a s druge strane ne mogu da predvide, kamo ta »bolest« vodi.

Omladinski pesimizam dolazi kao prirodna posljedica dozrijevanja u onim godinama, kad se mladićima otvara pogled na svijet, kad oni ostavljaju carstvo priča, a pred sobom gledaju svijet i život onakav, kakav on jest. Djetinjstvo sviju nas prolazi u bajkama, u kojima, kao u Pepeljugi, dolazi po zanemarenu sirotu princ, u kojima dobri dobivaju redovno nagrade, a zločesti stradavaju, u kojima ostavljene sirote nailaze na kuće od šećera i zlata. Djetinja je mašta ispunjena time; dijete vjeruje u taj svijet priča, u kojima uvijek pobjeđuje dobro i lijepo, i u kojima nevaljanci stradavaju. No kad se — poslije četrnaeste, petnaeste godine — izgubi vjera u priče, a pred očima mladića i djevojčica otvara se istinska slika svijeta, onda nastaje golemo razočaranje. Svijet je pun Pepeljuga, po koje ne dolaze prinčevi; Ivice i Marice pogibaju od gladi i usred gradova, a kamo li ne će usred šume; u sadanjem toku stvari često puta bolje uspijeva glupan s protekcijom negoli pametan čovjek bez zagovora, dok poštenjake na svakome koraku guraju s puta pokvareni sebičnjaci. I što je naravnije negoli da će mladić — čist, dobar i plemenit u duši, — zapištati od bola, kad prvi put upozna, kako je taj svijet u svojoj nutrinji veoma različan od onoga, koji je gledao u svojim snovima!

Sve to nije nikakva bolest, nego obrnuto, sasvim naravan pojav kod svih nepokvarenih duša — i pitanje je samo, dokle će trajati taj mladenački pesimizam, i da li će on u životu postati trajnim pokretalom za rad oko napretka i sreće čovječanstva, ili vječni izvor mrzovoljnosti i pasivnosti prema svim pojavima.

Sav taj omladinski pesimizam, sva ta »bolest« u stvari je nešto duboko ljudsko, što se javlja u svima periodama, i od njega, ako se pravo uzme, došlo je više koristi negoli štete.

Svijet nisu digli na višu stepenicu razvoja oni, koji su se u njemu odmah snašli, nego oni, koji su htjeli nešto drugo i bolje. Napredak čovječanstva ima se zahvaliti njegovim nezadovoljnicima, a ne onima, koji su zadovoljno trošili zemaljska dobra. Sve velike stvari treba zahvaliti onima, koji su u svojoj duši bili tužni, što je čovjek tako sitan i nesretan, i koji su ga htjeli učiniti većim i sretnijim.

Ako se pravo uzme, više bi naše društvo morao da zabrinjuje omladinski optimizam, negoli omladinski pesimizam. Omladina, koja se u ovome vijeku bjesomučne jagme za užicima, u vijeku prevara, nepoštenja itd. osjeća potpuno zadovoljnom, i koja drži, da je sve najbolje onako, kako je sada, ne će čovječanstvu donijeti ništa. Mladići, koji smatraju, da je nogometna utakmica, skijanje ili čarlston zadnja riječ u razvoju čovječanstva, za njegov su napredak izgubljeni. Tek oni, koji se u sadanjem stanju stvari ne osjećaju sasvim voljko, koji kroz tugu vlastitih stihova snivaju san o ljepšoj budućnosti — tek oni će nam dati nešto više i bolje.

Ako bi trebalo davati omladini neke pouke i propovijedi u ovome smislu, one nikako ne smiju da glase: Budite optimisti, pjevajte vesele pjesme! — To bi značilo, navoditi omladinu na neiskrenost i pretvaranje — i nema ružnije slike od slike, kad netko hini, pogotovu kad namjerno i sistematski hini mlad čovjek. — Ako bi trebalo omladini davati savjete, oni bi po prilici trebali da glase ovako:

Budite prije svega i s k r e n i. Govorite onako, kako osjećate, a ne onako, kako vam nalažu drugi ili kako to vidite u drugih. Pogotovu u svojim književnim tvorevinam iznosite bez prenemaganja s v o j a č u v s t v a, s v o j e m i s l i. Ako ste veseli, pjevajte vesele pjesme, a ako ste tužni, pjevajte tužne pjesme. Od svih vas, koji u đačkim danima slažete stihove, možda ne će ni deseti dio ostati kod toga posla u kasnijem životu. No i oni, koji će i u kasnijem životu ostati pjesnicima, i oni, koji će se doskora pjesništva okaniti, neka nastoje, da im pjesme budu takve, da u njima u starosti mogu osjetiti svoju mladost, pravu i nepatvorenu, a ne da u vlastitim pjesmama čitaju tuđe misli i tuđa čuvstva.

Svijet je zaista u mnogim svojim pojavima tužan, no to ne znači, da je on s a v tužan. Svijet, priroda, život, imade toliko ljepota, da ih ni mnogi ljudski vijekovi ne bi mogli iscrpsti, — a kamoli jedan kratki ljudski vijek. I kadgod vas spopadne tuga, pogledajte oko sebe, da vidite ono lijepo, što svijet daje — i tako ćete naći za sebe mir i kroz neko vrijeme steći onu ravnotežu, koja je za dalji život prijeko potrebna. Treba pogled otvoriti široko, treba pronicavo gledati oko sebe — i čovjek će uvijek opaziti dosta pojava, koje mogu da ga zanesu i iz tužne dispozicije dignu do kliktavog veselja. Pogotovu omladina, sa svojom neistrošenošću, zdravljem, bezbrižnošću, može naročito da svoje poglede pase na ljepotama svijeta.

Kraj svega toga, ostaje mogućnost važnija od svih: kad bi svijet sam po sebi i bio tužan, to još uvijek ne znači, da mora ovakvim i ostati. Činjenica, što velik dio mladosti osjeća nezadovoljstvo s ovim i ovakvim poretkom stvari u svijetu, ima da bude izvor novih poticaja za rad, da taj poredak bude bolji. Ideale mladosti, koji se o realnost sadašnjice u najvećem svome dijelu razbijaju, treba ostvarivati tako, da oni postanu realnošću, a sadanja tužna realnost neka ostane samo ružnim snom. Tuga mladosti neka bude izvor novih energija, novoga rada, a ne razlog pasivnosti i klonulosti. U radu na ostvarivanju ideala o boljem i sretnijem čovječanstvu, u punoći života, prožetog plemenitim pregnućima, krije se radost i zadovoljstvo, koje se ne da naknaditi nikakvim kratkotrajnim užicima onih, koji neiskreno pjevaju »vesele pjesme«. Tuga sadanje omladine neka bude dokazom, da će ta omladina u godinama svoje zrelosti htjeti i znati, da otklanja sve te uzroke, s kojih pati ona, i da će buduća pokoljenja s razlogom moći biti radosnija.

Dr. Antun Barac

VICENCO

Otac me je poveo na Rijeku, pa me izručio gostioničaru, dok obavi svoj rad. I tako sjedim s »Barba-Tonom« pred njegovim svratištem i čekam.

Barba Ton (= Anton) je ugledan građanin i dobar Hrvat, pa moj otac uvijek kod njega pristaje.

Gospodar Tone se sa mnom šali (kako se stariji ljudi s djecom šale), al' eto ti jednog našeg Novljanina!

Ide pognutom glavom, zamišljeno, noseći torbu na leđima.

To je naš V i c e n c o!

A zašto »Vicenco«, kad bi se moglo reći »Vinko«? Ne znam! Možda ga je župnik tako zapisao u krsnu knjigu, pa mu je ostalo, kao da nema prezimena: on je »Vicenco«, žena njegova »Vicencova žena«, a djeca »Vicencova dica. Tako, da sam se začudio, kad sam prvi put čuo, da je i on M a ž u r a n i ć!

Bio je koju godinu mladi od mojega oca, a iz siromašne kuće. Unatoč tome poslali su ga u »popovske« škole, ali mu latinski jezik nije išao u glavu, pa su ga morali izvaditi. I tako: ni prijesan, ni kuhan!

Latinština mu je ostala — zauvijek — nepoćudna.

Ja sam o tom rođaku imao slabo mišljenje, jer sam čuo, da je danguba i sanjar; a nisam znao, da je to čovjeku u krvi!

Kad ga Barba Ton opazi, dovikne mu: »Vicenco! E Vicenco, ča si se zamislel?«

Vicenco digne glavu, nasmiješi se, pa nam nazove »dobar dan«.

A Barba Ton, po domaću: »Sidi malo, počini. Bit ćeš umoran!«

»Jesam, jesam!«, prihvati Vicenco, sjedajući k nama. Pa odloži praznu svoju torbu, otare znoj s čela i reče: »Vruće je, vruće!«

»Otkuda?«

»Od prijeka!« odgovori Vicenco, mahnuvši glavom prema Istri.

»Ide li kako?«

»Ide, ide! D o b r a h n o s m o g a v e ć p o s i j a l i, i lijepo niče; bit će žetve, ako Bog da!«

Slušam, pa se čudim: teta mi kaže, da je Vicenco »danguba«, a on sije!...

Barba Ton pristupi otvorenim vratima i povikne: »Gospodarice! Gospodarice!«

I dođe pristala starija žena, njegova supruga.

»Eto nam gosta, podvori ga malo!«

Gospođa se našem Vicencu milo nasmiješi (a imala je trošne zube, kao malne sve Riječanke!) i poda mu ruku. »Hoćete li kave?«

»Šta će mu kava?« žesti se gazda. »Nije on došao na »ćakule«, već je on čovjek od puta: donesi ti njemu pečene ribe i čašicu vina!«

»Vode, vode!« odzove se Vicenco. »Riba u vodi pliva!«

»Moje ribe vole u vinu plivati!« našali se gostioničar.

Dok je gospođa spremala užinu, pita Barba Ton Vicenca: »Kamo?«

»U Novi.«

»Pješice?«

»Da! Kao i apostoli... Mjesečina je, a po mjesečini se lijepo ide!«

»Ostani kod nas preko noći — sutra ide moja kočija u Novi.«

Vicenco kreće glavom, da ne će. »Hvala ti«, reče, smiješeći se. »Ljepše je po mjesečini!«

»Šta ćeš derati noge? Povezi se!... Usput vidi kod mojega brata, da li mu djeca napreduju. Meni se čini, da učitelj ne valja. Talijan — šta ćemo?!«

Vicenco se uozbilji. »Dobro, dobro!« reče. »Hoću!«

Kad se okrijepio i počinuo, pruži gazdi ruku, a mene pogladi po licu, pa da ide.

»Kamo ćeš?«

»Na Veliku Rivu, da vidim, kako sunce za Ušku zalazi.«

»Zar ga još nikad nisi vidio?«

»Jesam, jesam! al' mi je Uška mila — Uška i Velebit. Što je naše, to je naše! A lijepa je naša Uška, kad ju posljednji traci sunca obrubljuju...«

»Dođite na večeru!«

»Hoću, hoću. Bog!«

Kad je Vicenco odmaknuo, pitam: »Zašto kaže »Uška«, mjesto »Vučka«? U mojoj knjizi piše »Vučka«.

»Bolje je reći »Uška«, jer se s mora vidi, kao da ima dva uha. To ti nije vučja gora, ili »Vučka«, jer tamo nije ni šume ni vuka, već golo kamenje.«

»Pa što sije Vicenco po golom kamenju?«

Barba Ton se nasmije i reče: »Što sije? Nauk božji i ljubav bratsku!... Ide od sela do sela, od kuće do kuće, i uči djecu hrvatske molitve. I čitati i pisati ih uči!... Kad je počeo, krstili se od čuda, a sad ga poštuju, kao sveca. I stariji ljudi, koji su polazili talijanske škole, dolaze k njemu i čude se, da se i našim jezikom pisati može. I kako lako! Do sada su se mučili tuđim jezikom, a sada — bez svake muke — pišu svojim!«

»Tko ga plaća?«

»Bog će mu platiti!... Tvoj otac i nas desetak Riječana dajemo mu knjige: za djecu početnice, za žene molitvenike, a za ljude kalendare. Malo nas je i malo dajemo, al' od srca! Najviše daje Vicenco: on im daje dušu svoju! On sije, a narod će žeti. Ali ga plaća minuti ne će: mi ćemo umrijeti, pa će se na nas zaboraviti, njemu će se dizati spomenici!«

*

Kad sam se vratio kući, pitam — iznova — tetku za Vicenca.

»Lenčina jedna!« naljuti se teta. »Drugi idu u Ameriku na dobitak, a on se po Istriji šeće!... Ča će va Istriji? V Ameriku se gre!«

Tumačim joj, da je Vicenco narodni učitelj...

»Učitelj?!« nasmija se ona. »Djeca mu bosonoga, a on narodni učitelj!... Da nije žene, bilo bi glada u kući...«

I majku pitam.

»Vicenco je pošten i dobar, odgovori mi mati, »ali nije na pravoj pameti: katkad se zagleda u kakovu bubu, u kakovu travu, ili u kakova šarenog leptira — kao dijete. Slušajući pticu, zaboravi na ručak!... Da je on, kako mu je žena, to bi što bilo; ovako: ništa!«

Pa dometne: »Anđeo od žene!«

I tako nitko, osim kukavne njegove žene, do Vicenca držao nije!...

*

Nekoliko godina nakon toga prolazim — u večer — novljanskim ulicama, kad začujem neki tihi, bolni plač.

Nikad žalosnijega plača nisam čuo: tako plaču samo oni, kojima srce u grudima puca!

»Tko to plače?«

»Vicencova žena«, odgovoriše mi, »muž joj je umro...«

* * *

Vicencov rad prihvatiše mlađi i sposobniji od njega: učitelji, svećenici i ostali prijatelji naroda našega. Ono što je Vicenco počeo sijati, lijepo je uspijevalo, ali se crne i pogubne oblačine nadviše nad Istrom: tuča bije, propast će sve, ako nam se Bog ne smiluje!...

Fran Mažuranić

JERUZALEM

(IZVADAK IZ PUTNIH ZABILJEŽAKA)

U amfiteatru nad jednim brežuljkom, koji je nalik na jedan dražestan grad Umbrije, ostavili smo Nazaret. Naš se auto valja prema Jeruzalemu. Iza ravnice Endrelona, koja je plodna kao Bekha sirijska, samo šira i prostranija, iza ruševina Samarije, i Napluze, grada staroga sa skoro novim bedemima, koja je osvojena od Turaka u ratu god. 1918. pomoću francuske konjice, — eto nas u Judeji. Visokoravan, pećinasti brežuljci, i pusti, kao napušteni, ali pokriti bojom sljeza i zlata, koja uvijek daje istočnom horizontu svečani izgled, pa i onda, kad se oslobodi neke neizmjerne i beskonačne tuge.

Najednom, s jedne od ovih visoravni, koje prelazimo, otkrivamo Jeruzalem, koji je također na jednoj uzvisini. Dojam je, izdaleka, divan. Jedna neprekidna linija, čipke crvenih i ljubičastih zidova sa vršcima kula i iza ove linije, jedno bijelo i bez reda mnoštvo, koje prodiru minareti. Jeruzalem! Mi prekidamo put. Silazimo i ispunjamo oči ovom vizijom. Kako mora da se zapanjiše Krstaši, kad su ugledali grad svojih želja, cilj svojega htijenja. Odavle su čete Gotfrieda Bouillona imale izravnu sliku ogromne tvrđave, koju brani sam njezin položaj, — kako bi je podsjeli i osvojili. Među-

tim, oni nijesu niti jedan čas sumnjali o pobjedi. Jeruzalem — to bijahu Sveta Mjesta, Kalvarija, Grob, Uzašašće. Od časa, kada ga vidješe, on je bio njihov. Kakova bi ih ljudska sila mogla zaustaviti na putu do njihove božanske želje? I nama se čini, da nam dopire do ušiju sa šumom vjetra, koji podiže prašinu oko nas, njihovo neizmjerno radosno odobravanje.

Hoćemo li u Jeruzalemu, koji leži u suncu, sav živ, topao i zlatan, naći emociju ovoga prvoga susreta?

*

Nijedan grad Istoka — ni Alepo, niti sam Damask — nije toliko sačuvao svoj karakter, koliko Jeruzalem. More stranaca svake ruke, koje mu dovodi cionizam ne manje nego engleski turiste, privučeni mandatom, utanačenim s Velikom Britanijom, — nijesu u stanju, da mu oduzmu njegov lik. Oni ne uznemiruju nepokretnost starih Hebrejaca, koji su se, po tradiciji, od vijekova onamo smjestili, a ne dira ih niti nepromjenljiva indiferentnost prljavih Arapa, koji su puni prezira i buntovnici protiv svake promjene.

Na izlazu iz Muristana, ulazimo u stare četvrti, mješavinu zabitnih uličica, gdje promakne ponekad i kraj, u kome skače zlatna gamad. U ulici smo, koju je prije imala Melissinda, kontesa od Tripolisa. Od mjesta do mjesta probijen je svod otvorom, koji pušta svijetlo. Ovi sunčani otvori bacaju na zemlju dražesti, koje zasljepljuju i čine divan kontrast sa množinom sjene u dalekoj pozadini i koje se miču kao pometeni gmizavci. Oni bez smilovanja predaju javnosti čuvane tajne i misterije, koje se ne bi trebalo na svijetlo iznositi. Mrlje, koje se odbijaju od draperija, otrcanost i blato tkanina, lažno zlato i ishitrenost dragoga kamenja i neizmjerno mnoštvo muha, koje proždiru kolače poslastičara. Medeni kolači i ovčije salo, čija pokvarena netečnost ne budi nikakovu želju za jelom. Gdje su zaslađene tjestenine i druge sladosti usta, koje u T i s u ć u i j e d n o j n o ć i pružaju trgovci slatkiša? Kako je opasno čitati, u svome djetinstvu, istočne pripovjedače! Ili, pače, i nije. Istok me nije nipošto obmanuo, pa ni sama prljavština po selima ni obična hrana. Jedna jedina stvar učinila mi se nepodnošljiva, a to su — fini kolači. Mala turska kava sa rimskim vrčem iz Jafe pa susjedni poslastičar nisu u mom želucu ostaviti dobrih uspomena, i ako je njihova slikovitost očarala moje oči.

Ah, oči! Kad će se one počinuti na Istoku? One iznenadne svjetlosti malo po malo opet zahvaćene sjenom čine bogatstvo trgovaca poredanih u pokrivenoj ulici kao niz slika à la Rembrandt, gdje popucala svila starih odijela, zlatni bumbari, crveni ili ljubičasti abaji, bijeli ili žuti kefiji, srebro na dugom vratu, kante, zdjele, oružje, zlato beduinskih nakita, okovanih drugim kamenjem — bacaju svijetla tako žarka i toliko neizrecivom slatkoćom, te se naročito zaustavljam kod ovih bronćanih lica, čije oči sjaju, čije se crvene usne pokreću i nozdrve šire, a koja su morala biti posve ista, kad je Krist tjerao trgovce iz Hrama i kad su ovi od Njega tražili carstvo zemaljsko i carstvo posala. Nije moguće, da Rembrant nebi susreo njihove podobnike u ghettu Amsterdama. Njegovoga Homera i židovsku Zaručnicu vidim ja ovdje u mesu i u kosti, njegove starce, naročito s licem, obilježenim od zuba vremena i njihove oči, kojima se pogled umoran istrošio u komplikovanim poslovima ili u proročkim ekstazama. Ne zna se posve tačno...

SVETI GROB

Od vrata Damaska idemo kroz uličice pod otvorenim nebom, gdje moramo, da bismo mogli najprije, čitavo mnoštvo raspršati: Moderni Židovi sa uvojcima i crnim gornjim kaputima, muslimani sa velikim, žutim turbanima, tetovirani beduini, engleski vojnici ili indusi i uvijek trgovci, što sjede, na koljenima, ležeći kao da ovdje nema šta druga osim prodaje i kupnje. Jedna čitava starinarnica Istoka pomiješana s našim dosadnim zapadnjačkim odijelima.

...U ovoj znamenitosti, natrpanoj stvarima, koje vijekovi nisu poštedili, treba postaviti jednu kartu, da se odredi, koji su dijelovi ostavljeni za Franciskane, pravoslavne Grke, za Kopte, koji imadu jedan ruševan oltar, za Sirijce, koji nemaju ništa nego jedan veliki ormar, pa dijelovi, koji su zajednički za sve vjeroispovijesti. Kad bi se Krist povratio, prevrnuo bi sve one ograde i tražio bi za sebe sve ljude dobre volje.

Façada Krstaša jedina je ostala skoro netaknuta. Sa svojim dvostrukim vratima, kolonadama, lukovima, galerijama, kupolama, ona je lijepi roman, u kome iznenađuju neke pojedinosti, uzete iz arapske umjetnosti. No kod ove je façade sarađivalo i sunce, ono je dalo tonove poput rđe, žutu boju, sljez i staru ružu, što čini kao neku nemirnu draperiju, a nipošto mrtvu i ukočenu stvar.

Da čovjek uđe u unutrašnjost, na naše veliko iznenađenje, treba da prođe ispred turske straže. Za vrijeme pohoda Saveznika, u kojem je, u ratu, opet stečena Sirija i Palestina, Turci su, postavljeni na vrata, imali biti zamijenjeni vojnicima okupacijskoga kora. Englezi, Francuzi i Talijani čuvali su naizmjence Sveti Grob. Poslije su se Francuzi i Talijani udaljili, kad je mandat nad Palestinom bio povjeren Velikoj Britaniji. Prepušteni sami sebi, Englezi se nijesu interesovali za to pitanje. I Turci su, po navici, opet došli natrag. Eto, dakle: i lijeni, i nepokretni i beskorisni, ali — su ovdje.

Uspinjemo se najprije na Kalvariju, koja se ne diže više nego jednu dvadesetinu hoda. Strmu stijenu, te ju čovjek može dotaknuti penjući se, pokriva žrtvenik, čija je vrlo bogata dekoracija žalosna. Sve iznenađuje, jer nije ništa u razmjeru s očekivanjem. Čovjek bi tražio brežuljak, a nađe jednu hridinu od deset metara visine. Ali nijedno mjesto u Evanđelju ne govori, da bi Kalvarija bila brežuljak. Mi se spuštamo natrag i prelazimo apsidu, da dođemo k Svetom Grobu. Ispod kupole, koja ga vjenča, on je pod zaštitom jednoga baldahina, koji je ukrašen stakalcima i svjetiljkama, te se sastoji od dvostruke pregrade. Grob pokriva jedna kamena ploča. Ovdje se ispunjava čudo Uskrsnuća... Čovjek bi morao sam ovamo doći ili stvoriti oko sebe tišinu kao ova velika, suha žena preda mnom, umotane glave bijelim velom, koja sagiba koljena, naginje se i ljubi kamenitu ploču žarkim usnama. Trebalo bi onamo doći, ali je tišina ona, koja začas izazivlje misteriozna prividenja... Posve na strani stoji crkvica, podignuta na mjestu, gdje je Marija Magdalena vidjela Uskrsnuloga. Zatim, tu je kripta, koja odgovara starom gradskom jarku, gdje su bili nađeni krstovi Isusa i one dvojice tatova.

Iako su ove divne uspomene vječne drame sakupljene na prostoru tako smanjenom, ona ruši sve pojmove, što ih putnik donosi. Naša moć poimanja izdaleka, stvorila je beskorisne razdaljine. A sve bi, naprotiv, moralo biti zbliženo. I posljednja iskapanja, koja su dopustila, da

se odredi tačno stanje mjesta, tumače nam ga prekrasno. Bijaše na kraju grada, sa strane vojničkih vrata, na jednom obronku, tvrđava, zaštićena svojim položajem. Jarak zidova bio je ispred ove tvrđave, i on bi bio onaj, u kome su bili otkriveni krstovi. Sprijeda je bila Kalvarija, mala uzvisina, kuda su vodili osuđene na smrt. Kad je tijelo bilo spušteno s krsta, Josip iz Arimateje ponudi svoju grobnicu, jer je graničila neposredno sa mjestom pogubljenja. Nipošto mu ne bi dopustili, kad bi bilo trebalo da tijelo prijede jedan dio grada. Sve se ove pojedinosti natječu sa samom vjerojatnošću. Treba samo malo vremena, da se čovjek snađe.

Isto tako treba nešto vremena, da se čovjek navikne na one žestoke raspre o obredima i sektama, koje se otimaju za sveta mjesta, kao u Betlehemu. Raspre, koje označavaju proždrljivost svih naroda, od kojih svaki hoće da ima svoj dio za sebe, u potpunoj svojini, kao da se može Bog dijeliti i kao da ne pripada svima onima, koji vjeruju u Njega.

I od svih različitih ceremonija, od svih neprijateljskih hodočasnika, od svih različitih obreda, od čitave šarene gomile, koja se najdublje usjekla u moje oči, to je opet ona visoka, suha žena, koja, nagnuta nad grob Isusov, cjelivaše u zanosu nadgrobnu ploču...

OMAROVA MOŠEJA

Posjet Omarove mošeje. Unatoč svoje zdepaste forme i masivne kupole, koja će da ju satare, ostaje ona, bez sumnje, najuzvišeniji i najsavršeniji spomenik Jeruzalema.

Ne treba je isporedivati s našim katedralama, od kojih ona nema u razdiobi niti kamenometa niti uzvišenosti i misterij lađa, niti vrtoglavicu tornjeva, niti ornamentaciju portala, niti šume lukova. Otkuda, dakle, dolazi njen čar? Od misterija, koji krije i po svojoj boji.

Misterij, koji ona obuhvata. Čovjek odlazi od starih, prljavih četvrti i stiže do ogromne esplanade, koja ju usamljuje i daje joj veličanstvenu razdaljinu. Umiruće drveće nalik je na starce i mudrace. Tu je bilo predvorje židovskoga Hrama i srce stogodišnjega grada. Kroz konturu elegantnih lukova ukazala se napokon mošeja u oktogonalnoj formi, kakva je prije bila vizantijska bazilika Uskrsnuća na gori Oliviera. Ako se izuzmu pojedinosti, arapska umjetnost nije ništa drugo nego oponašanje. Obično dobiva poticaj perzijski ili vizantijski. Stvar je perzijska, što se mora tražiti originalnost i mašta. Kao što je Muhamed, u Koranu, nasljedovao odlazak Krista u Život Vječni, tako je graditelj mošeje Omarove imao na pameti baziliku Uskrsnuća. On ju je samo pojednostavnio pod pokrovom ove vrlo niske i vrlo zdepaste kupole.

Boja. To je, jedino možda, što čini dražest Omarove mošeje, jer ja uzalud tražim, da nađem kakvu ljepotu ili kakovu tajnu milinu u ovim kornjačinim leđima. Ali mozaik od fajanče na fantastičkim zidovima prava je milina za oči. Izdaleka prevlađuje modra caklovina. Ova modra ponajviše igra sa zelenim bojama. One sastavljaju među sobom neku vrstu mutnoga i umornoga tona, koji se, pod suncem, oživljava, zapaljuje, blista i odsijeva kao ove crne oči kod plavih ljudi sa zlatnim odsjevom. Isprepleteni redovi stihova iz Korana ocrtavaju elegantan friz. Ljepota portika i vrata bez sumnje je neosporna. Ali boja je ovdje prava kraljica.

Tri pojasa unutrašnjosti, razdijeljena poredanim stupovima (većina stupova potječe od Jupitrova hrama, koji je sagradio Hadrijan, jer ovdje, kao i u Rimu, ima nadograđenih spomenika), također se kuplju u modroj sjeni. Treba nekoliko časaka, pa da se čovjek privikne na ovu sjenu. A zatim, kad otkrije sjaj mozaika i prozorskih stakala, dođe čovjeku želja da krikne od veselja. Mozaici, na kojima se miješa zlato sa zelenilom, sjedinjuju se, i, kad ih u toj mješavini dotakne sunce, postaju zeleno zlato. Ali naročito čudo čine stakla: njihova je crtarija slična onoj istočnjačkih sagova i to je nevjerojatan splet ljubičaste, čivitaste, modre, zelene i zlatne boje. Crtarija je tuj, da pojača ove različite tonove, da im dopusti sve smionosti i sve fantazije.

Na odlasku iz Omarove mošeje hoće nas sunce da zaslijepi. Mi žalimo za slatkom hladnoćom i za umjerenim svjetlom unutrašnjosti...

ZIDOVI LAMENTACIJA

U petak, iza četiri sata večeri, nemojte propustiti da ne idete do Zidova Lametacija.

U Jeruzalemu ima jedan dan za abonente Boli, kao što u Operi ima jedan dan za abonente muzike.

Kroz labirint blatnih uličica, iza gubave četvrti Berberije, silazimo vrlo strmom nizbrdicom, da stignemo pješice do toga strašnoga zida, čija je osnovica na kolosalnom kamenju, a načinjena, vjerojatno, od temeljnih zidova glasovitoga hebrejskoga hrama. Kakav nas tamo čeka divan prizor! Pred ovim zidom vrvi mnoštvo. To su Židovi, koji se, svake sedmice, skupljaju, kao na kakvo sveto mjesto, da plaču nad ruševinama i nad rasutim svojim kraljevstvom. Prizor intenzivne emocije i, ujedno, rijetkosti, koja graniči sa ludošću, mješavina tragedije i lakrdijaštva, kao u Shakespearovim dramama. Jer, ako je cijela stvar dirljiva u svojoj stoljetnoj tradiciji i u ovoj jadikovki, koja srce razdire kroz vrijeme i prostor, pojedinosti su njene takova rijetkost, da je čovjek, i protiv svoje volje, u kušnji, da — se zabavi. Žene zamotane u bijela vela, redaju se napose: one većma čuvaju svoju uzdržaljivost u ceremoniji, rezerviranost u kretnjama, nijedna nema izgled one svete ludosti, koju nam muškarci hoće da očituju. Oni, koji, u neku ruku, dijele sekte i narode, pružaju svu različnost odijela Istoka i Zapada. Ima ih, koji su obučeni u dugačke gornje kapute, sa bradom, koja im daje izgled austrijskih kočijaša, na glavi otrcani, crveni tarbuh; drugi opet, sa svojim haljinama izlinjale boje, slični su svima gradskim trgovcima. Ali Židovi poljski, ruski, galicijski, češki, madžarski nose majestetičan, širok gornji kaput od ljubičastoga velura, poput zlatne bube, indig, sa kapama od krzna, — bez sumnje baština, prenošena od oca na sina u porodicama od vremena, koja se ne pamte. Jedan starac, kao da je sašao sa Rembrandtova platna, prljav i ohol, govori prvi litaniju monotonih psalama, koja se turobnim glasom hvata srca. Izmjenične strofe čine neki pjevani govor, neizrecivo tužan.

Ništa ne može izraziti melankoliju njihova glasa. Ali oni ne ostaju kod toga. Spopadnuti od nekoga mističnog delirija ili neke vrste histerije, udaraju jedni svojom glavom prema kamenu, te se čuje udarac, drugi se vrte oko njih kao zvrkovi ili derviši, treći udaraju u neko ljuljanje ili hodanje ovamo-onamo, kod čega sagibaju naprijed trupove, i svršavaju sa histerijom. Sve je izmiješano uzdasima, koji suspreže šalu, koja bi

bila svetogrđe. Ali, ne bi li moglo u tome, kao i drugdje, biti neke pametne, tajanstvene organizacije? Ne može se žalost ponavljati kroz tolika stoljeća, ako se njome ne upravlja i da joj se ne postavlja cilj. Hoće li narodi ili sekte židovske održavati njihov zastupnik kod zida Lamentacija? Kao antikne narikače, ovaj lijepi starac, koji vodi kor i ovi bogati široki ogrtači, ne bi li se njih moglo isporediti sa profesionalcima? Žene i mnoštvo, koje nema potrebe za prikazivanje, pokazuju ritam manje briljantan i pravilan. Ali one plaču sa svom iskrenošću razorenja Hrama i rasulo Židova. Radi emocije i stalnosti ovih pobožnih vjernika treba slušati sabrano patetičku litaniju.

Međutim, ispod mračne uličice, gdje smo se sakupili, diže se prva zvijezda. To je znak za odlazak.

Henry Bordeaux

S francuskoga preveo Josip Nikšić

CRTICA IZ ŽIVOTA MATIJE MAŽURANIĆA

Lika i Krbava su bile — u ono doba — dosta hajdučljive, pa se pripovijeda, kako se Matija morao s hajducima nagađati. I s glasovitim je harambašom Lazom Škundrićem imao posla.

Gradio Matija — u zabiti — nekuličku cestu, pa mu je jednog dana bilo dignuti u Gospiću veću svotu novaca, da isplati težake. I razglasi, da će u petak poslati po novce, te da će isti njegovi ljudi i poštu donijeti. Međutim je već u četvrtak poslao pouzdana čovjeka — obilaznim putem — po one novce.

Određenog dana ode neki Bribirac, imenom Arba, s dvije mule u Gospić, i ponese poštu. Matija mu reče, da će mu taj i taj trgovac predati nešto novaca i dade mu — u društvo — dva Novljanina.

Kad oni trgovcu, ali on im kaže, da je novce već otpremio. I tako oni na mule dvije mješine vina i tovar kukuruznog brašna, te natrag.

Čovjek, koji je novce digao, vratio se međuto sretno natrag, a one trojice — koji su se imali povratiti do popodneva — nema!

Zabrinu se Matija, pa njima ususret. Ali eto ti Arbe. Sam samcat. Oznojio se, zapuhao se, uznemirio se.

»Gdje ti je društvo?«, pita ga Matija dobra ne sluteći.

»Hajduci nas sustaviše, a Škundrić vam poručuje, da mu odmah po meni šaljete 4000 forinti; ako ne, da će onu našu dvojicu objesiti, mule zaklati, vas ubiti, a težake vaše i sjeći i peći!«

Laza Škundrić je čovjek od riječi, a Bribirac Arba pošten i vjeran, te tako, eto Mažuranića u škripcu: Ako pošalje novce, nije čime platiti radnike, pa će ovi štogod nanjušiti, te će se razbježati, a rad će propasti. Ako ne pošalje, Škundrić je kadar počiniti zlo! Što će? I smisli sve u jednu i reče Arbi:

»Hajde u baraku i reci ljudima, da su se mule poplašile i pobjegle u šumu, a ona dvojica da ih traže«.

Pa dozivlje zeta Ivana, te mu razloži stvar i reče: »Plaćaj ljude, a ja idem glavom pred Škundrića!«

Pa će s Arbom — bez svakog oružja — Lazi u posjete.

Arba ga vodi. Kad su došli pred neku uvalu, reče: »Ovdje nam se oglasiti!«

»Dobro!«, reče Matija, pa će tihim glasom zapjevati:

»Crna goro, nikad nisi sama,
Nit bez vuka, niti bez hajduka!«

I stade osluškivati, a kad ne ču ništa, ponovi — nešto glasnije — istu pjesmu.

Sad dreknu srnjak s jedne strane, dreknu s druge (premda nije vrijeme ni srni ni srnjaku!), granje se stane pomicati, a iz lista izmilješe tri čovjeka. Mažuranić njima nasusret.

I prepozna — po držanju, a i po oružju — harambašu, pa mu reče:

»Dobra ti sreća, harambašo!«

A taj njemu:

»Jesi li ti proto Matija?«

»Jesam, harambašo«, odvrati mu on.

»Zebeš li?«, upita ga Lazo značajno.

»Ne boji se junak junaka!«, odgovori mu Matija mirno.

»Nosiš li novce?«, pita ga harambaša.

»Platih radnike«, odgovori Matija.

»Da pošto si došao?«

»Došao sam, da se upoznamo!«

Lazo se čudi, otkuda taj »Bribirac« (tako zovu u Lici sve Primorce) znade hajdučka dozivanja, susretaje i lozinke, te čitav njihov adet. I pomisli, da imade s kakovim »kolegom« posla.

Na znak harambašin uzeše njegovi drugovi puške na ramena, pa će — svi zajedno — u onu uvalicu, gdje nađoše Lazinu družinu, dva vezana i ustrašena Novljanina i Arbine mule.

Od Matijine ličnosti izlazilo je nešto otvoreno, pomirljivo i junačko, što je ljude krotilo. I tako se harambaša — svladan — primaknu njemu, pa mu reče:

»Bre, je l' da si i ti četovao?«

»Jesam«, odgovori mu Matija. Pa mu — ko preko volje — spomene nekoliko glasovitih bosanskih harambaša i nekoje staze i bogaze, pa kako ga zaprimiše Zrmanjci i do međe dopratiše Bogunović mlađi i Šulentić, te kako ga sami kordunaši preko međe prebaciše. Harambaša ga nato povede stranom, te mu šapnu:

»I ja sam se već uželjio tog života! Zatražio sam »pardon« i za sebe i za svoje ljude, al' ne da general! — Kako bi bilo, da ti ideš pred njega? Ti si sada »miran«, tebe ne će odbiti, kao mene, a ovi tvoji ljudi rekoše, da tvoj brat kod cara mnogo može. A nisam počinio zla: niti sam zapalio, niti ubio, ako ne jednog jedinog Turčina, a imao sam i zašto!«

Matija mu obeća, da će poraditi za njega, što se bude moglo, pa darova svakom hajduku tri zlatna dukata, a harambaši deset, i one dvije mješine vina i tovar kukuruznog brašna.

Lazo natoči — iz mješine — vina, pa se redom obrediše želeći jedan drugome dobro zdravlje.

O svemu tome pričao je stari Arba unucima Matije Mažuranića, spominjući, kakova junačina bijaše njihov djed. I junak i čovjek!

Sam Matija znao je — govoreći o tome — smješnije momente isticati...

Za naše bi hajduke govorio, da to nisu loši ljudi, već — ponajviše — sažaljenja vrijedni nevoljnici, koji (u naglosti) štogod počiniše ili se odmetnuše, što im je kakova krivica učinjena.

»A i glad i nevolja tjera ljude u hajduke«, znao bi reći:

»Nevolja je naučila Marka,
konje krasti i hajdukovati!« . . .

Kad je — kroz guste šume — trasirao cestu od Ogulina u Novi, uzeo je za svoju ličnu poslugu i zaštitu trojicu najodvažnijih Jasenčana, koji poznavaju staze i prolaze. Jasenački ga sveštenik i starješina upozoriše, da se u tim ljudima ljuto vara, jer da se upravo na njih sumnja, da šuruju s hajducima, pa da prigodice i četuju s njima«.

Matija se nasmjehnu i reče:

»Zato ih i uzeh! — Kod mene imadu oni svoju mirnu i dobru zaradu, pa će me čuvati od svakoga zla!«

Tako je i bilo. Ona trojica ostadoše Matiji vjerna i odana, pa ne samo dok se mjerila i gradila cesta, već se ni kasnije nije ništa loše o njima čulo.

Dr. M. M.

POBUNA

Idite u grob, vi, sumorni dani,
Što srce moje razdirete kradom.
Ja znam, da onaj od koga ste slani,
Boluje smrću, patnjama i jadom,

I da je zao, al' ja nisam mali,
Već krepak, snažan, iskusan i zreo,
A imam sablju na koju bih sreo
Sav greh, što hoće da mi dušu spali.

Jer krv, što teče u srce iz vena
Vruća je kao užareni plamen,
Velikog sunca, što usija kamen
Mog rodnog kraja: zamrznutih stena.

Ja ličim cvetu što veselo niče,
Ali ne onom iz kristalnih vaza,
Što ko princeza istočnjačke priče,
Boluje tugom sevdalinskih fraza,

Već onom, koji iz leda i ciče
Ponosno raste kraj druma i staza.
I nisam vičan, da mi tuđe ruke
Davaju sreću niti lebac beli,
Niti da primam uz plačevne zvuke
I tuđeg oka suzu, da mi celi
Zadanu ranu, niti da mi deli

Nečija volja granicu, do koje
Dani mog života mogu da se broje.

Ja imam svoje i sunce i dane
I svoju snagu, što može da svlada
Svakog, ko hoće moja leđa mlada,

Gorčinom suze otrovne i slane
Okužiti, da mi nježna duša strada
Bez svojih ruža i lepote rane.

I za to u grob vi, sumorni dani
Što srce moje razdirete kradom,
Jer znam da onaj od koga ste slani
Boluje smrću, patnjama i jadom.

Danilo P. Milanović

ДАНИ ДЕТИЊСТВА

Боже мој, они дани детињства!
Њиве румене и шуме под сунцем.
У виру је, под врбама, њутало небо,
облаци бели и сунце вечерње.
Ти дани детињства . . .

Где ли су сада деца она весела?
Те песме, ти дани изгубљени?
Неће ме оставити мисао та.
Тешке су кише ове и погледи.

О ти дани детињства у завичају!
Где ли су сада? . . .

Веселин Брезнанац

RENESANSA U RAZNIM ZEMLJAMA

Učili smo renesansu, najpre u Italiji, njezinoj kolevci, pa u Francuskoj. Nemojte, međutim, misliti, da je taj divni pokret ostao unutar granica tih dveju zemalja. Sve su ga evropske zemlje osetile, svaka na svoj naročiti način i svaka je od njih to izrazila sa remek-delima isto tako lepim kao što su dela o kojima smo govorili u ranijim poglavljima o renesanci.

Pogledajte ovaj portret (Sl. 1.). To je delo slavnog nemačkog slikara Holbeina i prikazuje nam filozofa Erazma. Skoro nedostiživi značaj ove slike, kao i ostalih portreta ovoga umetnika, jest tačnost i sigurnost s kojima je slikar reprodukovao svoj model (predmet). Posmatrajte tanku, čistu i oštru crtu profila: oseća se kako ju je slikar povukao bez ikakove bojažljivosti, sa sigurnim potezom, smionim i nepromašivim. No, ipak to nije tačnost mašine, fotografskog aparata: ona služi slikaru samo zato, da izrazi svu dušu svoga modela. U neprospavanim noćima učenja bledo je lice izgubilo boju; ovaj mirni pogled, te stisnute usne, opći misaoni, hladni i ponešto ponositi izgled lica, sve nam tumači sam duh znamenitog filozofa, čijoj se mudrosti divila cela Evropa i čije se ironije svatko bojao.

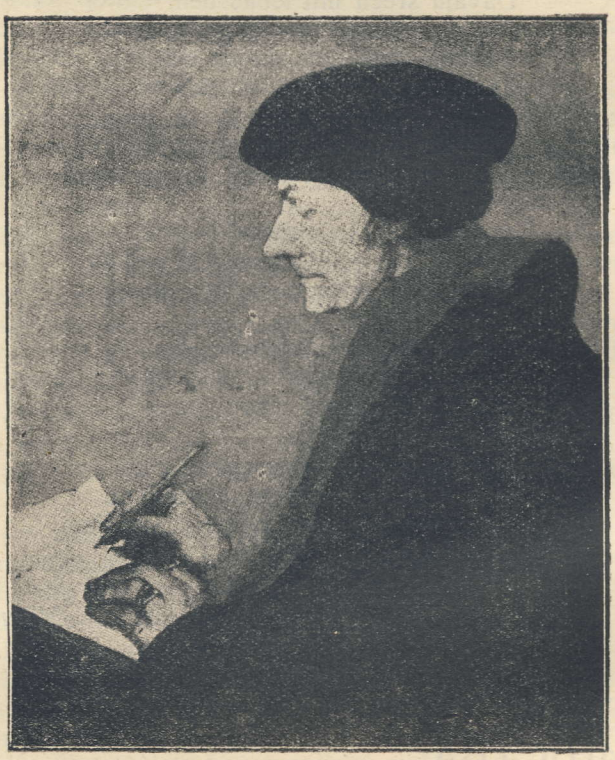

Slika 1.

Pored Italije i Francuske, u Holandiji se javila renesansa sa najviše sjaja, originalnosti i snage. To vas možda iznenađuje, ako pomislite na njezinu hladnu i maglovitu klimu, na niska polja, na opće poznatu ravnodušnost njezinih dobrih i sumornih stanovnika. No setite se i onog bujnog političkog i religijoznog života u Nizozemskoj, neumorne energije po kojoj se ta zemlja otela ispod jarma tvrdog španjolskog fanatizma, te je dobila političku slobodu i slobodu veroispovesti. To su divni uslovi za razvitak i obnovu umetnosti. Kad se u dubini duše jednog naroda nešto pokrene, kad je uznemirena strepnjom i nadom, mržnjom i radošću, onda ona postaje plodna za umetnost, zadrhti u novom osećanju lepote i stvara velika dela. Gotska je umetnost nastala u patnjama srednjega veka. Renesanca se u Italiji razvijala posred građanskih ratova, dok su male republike jedna drugu raznosile. U Francuskoj se i u Nemačkoj rodila uz buku verskih ratova. U Nizozemskoj dolazi kao slava za krvavu pobedu, koja je Holandiji donela slobodu. To je vazda tako. Na prvi mah nam se čini kao da čovek mora da raspolaže sa mnogo slobodna vremena i da bude duševno smiren, da bi se mogao baviti lepim stvarima od kojih nema stvarne koristi. Čini se kao da su najmirnija vremena najpogodnija za razvitak umetnosti. Umetnost nije mesnata biljka koja cvate u staklenoj bašti. Ona treba slobodnog vazduha, tvrdu grudu, zimske ledove i letnje oluje. Ne može, dakle, voleti umetnost jedan leni duh, plašljiv, koji vole počinak i dobrostanje, nego za to treba strastvena duša, otvorena svim jakim uzbuđenjima, koja je kadra da žrtvuje i život za ono što vole. Drugim rečima rečeno: epohe umetnosti su epohe heroizma.

Slika 2.

Bilo bi potrebno posvetiti celu knjigu umetnicima Nizozemske, kad bi se htelo proučiti ih prema njihovoj vrednosti. Ali mi se moramo žuriti, te ćemo izabrati trojicu među najvećima: Rubensa, Van Dycka i Rembrandta, najvećeg, možda među njima.

Evo jedno od Rubensovih remekdela, »Sveta Obitelj« (Sl. 2.). Nemojte u ovoj slici tražiti religijozni izraz, ni božanski značaj. Ova žena nije božja mati i ovo lepo dete nije Spasitelj ljudi. Oduševljen za sve što je radosno u životu, jako, dražesno i lepo, umetnik je hteo

da prikaže samo lepu i sretnu porodicu, u prizoru dražesnog i intimnog porodičnog života. On je i uspeo. Koliko li se odrazuje snažno mladenstvo u ovoj mladoj majci! Kako je prirodno ono dečje milovanje! Kako je izražena snaga, očinski značaj zaštitnika porodice u licu i kretnji oca! Iz ove slike izbija jak osećaj radosti, ne one unutarnje radosti kršćanskog vernika, nego radosti za život, sreće zdravih i lepih ljudi.

Ova je druga slika koju donosimo od Van Dycka (Sl. 3.), Rubensova učenika. Rođen u Anversu 1599. god., on je već u šestoj godini slikao. Do dvadeset i šeste godine već je bio naslikao preko stotinu slika, koje bi bile dovoljne da obesmrte njegovo ime. Njegove su najlepše slike, međutim, nastale u kasnijim godinama, naročito divni portreti članova engleske kraljevske porodice. Van Dyck je u prvom redu slikar elegancije. Njegove su slike zaista znamenite i po izrazu života i po rasnom snimanju. Ali su još više znamenite po nekoj oplemenjenoj draži, po nečem otmenom i sjajnom, čime on preleva svoje modele. Naša vam slika pruža mogućnost da se uverite o toj otmenosti, koja je kao naročiti značaj Van Dyckove genijalnosti. Velikašica, čiji portret donosimo, sigurno je snimljena u prirodnom i istinskom položaju, ali slikar ju je kao obavio divnom draži. Šta biste rekli kad biste mogli videti samu sliku, sveže boje ovog finog ženskog lica, skladne tonove raskošnog odela, sjaj njezina nakita. Van Dyck je zaista slikar elegantnog života, umetnik dvorova i velikaša.

Slika 3.

Kako sam već kazao, Rembrandt je najveći holandijski slikar. Pogledajte ovu sliku (Sl. 4.), koju nazivaju »Dobri Samaritanac«. Milostivi je putnik zaseo na svoga konja ranjenika, koga je sreo putem i doveo ga do bližnje gostione. Eno ga gde govori sa gostioničarem, kojemu broji unapred plaćeni novac za prve potrebe unesrećenika, kojega opet jedan sluga skida sa sedla i uzima u svoje ruke. Promatrajte kako je sve u ovoj sceni živo, familijarno i intimno. Ova skromna gostiona (svatko je od nas mogao negde da vidi nešto slično), sa svojim seoskim zdencem, sa kamenim stubama, ceo onaj izraz jednostavnosti i gostoprimljivosti, lice pozornog i držanje dobrog starog gostioničara, izraz ranjenika i sluge, malog konjepazitelja, sve do mirnoga i snažnoga konja, čak i znatiželjna sluškinja, koja promatra kroz prozor, sve je u skladu sa okolinom, sve odaje spokojstvo i jednostavnost. Vidite kako je Rembrandt umeo da sačuva onoj divnoj pouci dirljivi i naivni značaj, koji joj je sam Isus dao. Što je Isus učinio u razgovoru sa svojim slušateljstvom, Rembrandt je to isto načinio u slici: ispričao nam je malu priču, običnu i jednostavnu, koja prodire ravno u srce.

Slika 4.

Rembrandt je naslikao i mnoge druge religijozne slike, iz kojih izbija jednaka snaga sabranog, koncentrisanog, a tako jednostavnog unutarnjeg osećanja. On je naslikao i divnih portreta, punih života i istine, možda najbolje portrete svih vremena. Ne znam, međutim, je li igde izrazio tako silnu snagu mašte i je li igde tako savršen, kao što je u nekim sasvim običnim prizorima: stari monah koji čita uz prozor manastirski, seljačka kuhinja u kojoj gazdarica pazi na juhu a njezin muž sedi do prozora te se koristi poslednjim sunčevim zra-

kama da dovrši svoje štivo. Rembrandt je sa nekom zaista magičnom snagom osvetlio unutrašnjost ovih slika: svetlo ulazi kroz prozore, prođe čelom starca, belom stranom knjige, pa beži kroz dubine manastirskih lukova i pokazuje nam ih bez osvetljenja, ili pak sada tu i tamo na tave skromne kuhinje, na železni podglavak, na spirale stubišta. Pravi pokretač ovih slika je zaista svetlo. Naš ga pogled zadivljen sledi i s njime prodire u čitavu unutrašnjost ovog jednostavnog, misaonog, sabranog i vedrog života, koji nam je umetnik hteo prikazati.

Da dovršimo, evo još dvojice velikih španjolskih slikara: Velasquez i Murillo. Pogledajte Velasquezova »Čoveka koji se smeje«: u tom je licu sve nasmejano, usta, zubi, oči, nos. Teško ćemo ga promatrati, a da ne osetimo kako i na nas prelazi ova provala radosti, koja trepti u svakom potezu. Ne možemo se oteti ni jakom utisku života, realnosti koja izbija iz ovog

Slika 5.

portreta. Slikar je tu zaista zatekao pučanina u živom izrazu i preneo ga, drhtava još, na platno. (Sl. 5.)

Evo jedne lepe Murillove slike, koja prikazuje kako »Bogorodica uzlazi na nebo« (Sl. 6.). Devica je okružena mnoštvom malih anđela. Na slici se može videti divna boja, krasna svežina ove slike. Ali možete da zametite koliko dražesti i koliko čara ima mili i devičanski izraz Device, njezina nežna kretnja, dražesni i raznoliki položaji anđela, sve je udešeno da se pogled divi i odmara.

Ovde prestaje naša galerija remekdela. Ne ću s time da kažem da je umetnost sa sedamnaestim stolećem prestala stvaranjem velikih dela. Naročito u 18. veku, ima u Francuskoj čitavo pokolenje prijatnih umetnika, čija su dela puna ukusa i draži.

Ali su ta vremena nama preblizu. Imena ovih umetnika nisu još postala besmrtna, kao što su to postali spomenuti umetnici. Zadivljeni su vekovi obesmrtili Veneru milsku i Vincijevu Giocondu. To ne bi nitko mogao osporiti. Ali još nije izrečen konačni sud o delima koja su nedavno nastala. Jedino vreme može da označi remekdelima ona dela koja su to zavredila.

ŠTO SMO IZ OVOGA NAUČILI?

Zašto se u herojskim epohama obnavlja umetnost, dobiva nove porive i nove oblike? — Jer veliki događaji, kao što su na primer veliki ratovi, pokreću duboko duhove i otvaraju im sve obilne izvore plemenitih oduševljenja, zanosa, nade, požrtvovanja; oni ih otimaju prostoti, niskim interesima i sebičnosti.

Slika 6.

Epohe mira, reda i dobrobiti, dakle, nisu povoljne za umetnost? — Jesu, ako slede iza burnih vremena. Inspiracija, koja se rodila u danima junačkih borba, donosi kasnije, u miru, svoje plodove.

Možete li mi potvrditi ovo mišljenje sa primerima iz prošlosti? — Periklovo doba, koje dolazi posle medijskih ratova; Augustov vek, u Rimu, posle Cezarovih građanskih ratova; doba Louisa XIV., u Francuskoj, posle borba XVI. veka; preporod u Nizozemskoj posle rata za nezavisnost; XIX. vek, napokon, posle strahota francuske revolucije i Napoleonovih ratova.

Elie Pécant i Charles Baude
(S francuskog preveo J. Draganić)

HOMEOPATIJA

Preteče za princip »Similia similibus curantur« jesu Hipokrat i kasniji Descartes.

Obretnikom homeopatije ipak se smatra Samuel Hahnemann, koji je vlastitim iskustvom došao do pomenutog principa, t. j., da se slično liječi sličnim.

Homeopatija je onaj način liječenja, kad se liječnik služi lijekovima prema načelu: klin se klinom izbija.

Hahnemann je opazio, da veliki obroci kininove kore izazivaju slične bolesne pojave, kao i malarija. Opazio je, da ljekarije djeluju u dva različita smjera; ako ih zdravi ljudi uzimaju u velikim obrocima, oni obole, ali ti isti lijekovi, ako ih se uzme u malim količinama, liječe bolest, koja je po svojim spoljašnjim znakovima slična bolesti, koja je umjetno izazvana dotičnim lijekom. Vrlo je važno njegovo opažanje, da ljekarije djeluju još i u onim količinama, kad ih kemijskim i fizikalnim putem nije moguće više zapaziti.

On je došao do uvjerenja, da je ona količina lijeka najbolja, koja djeluje povoljno na bolesni organ, dok drugim organima ne škodi. — Količinu lijeka trebalo je zato sve više umanjiti, pa je tako došao do t. zv. infinitezimalnih doza, t. j. do beskrajno malih količina.

On je podavao tako sitne količine lijeka, koje se tezuljom više ne mogu zamijeniti. Da to postigne, on je lako topive tvari otopio u čistom alkoholu, a ovoj otopini dodao je razmjerno velike količine alkohola, tako da je sada u jednoj kapi te otopine imao neizrecivo sitnu količinu lijeka. Od teško topive tvari uzeo je malu količinu, pa ju je izmiješao s puno praška mliječnoga sladora.

Da se to dobro i podjednako izmiješa i razdijeli, treba dobro potresati i čvrsto miješati.

Ovim miješanjem i potresanjem, što je zapravo jedna vrsta energije, pomišljao je Hahnemann, da se povećava snaga lijeka. Zato je ovaj postupak usitnjavanja nazvao potenciranjem (jačanjem).

Tim potenciranjem umanjio je kvantitet medikamenta, a povećao opseg, dakle povećao mu i molekularno gibanje.

Uzeo je jedan dio lijeka i dodao 99 dijelova sladora, pa tako dobio centezimalno razredenje; od te smjese uzeo je opet jedan dio i opet razrijedio na sto, a kad je tako ponovio trideset puta, ekstenzija je lijeka postala centilionstruka. Vidi se očito, da u jednom dijelu toga razredenja ima neizrecivo mala količina lijeka.

Bez obzira na to, da veće količine lijeka negoli su potrebne za liječenje, škode organizmu, opazio je Hahnemann, da postoji različito djelovanje lijeka kod malih i velikih količina. Hahnemann je ovu činjenicu za svoj način liječenja iskoristio; — u novije vrijeme je ova činjenica od mnogih istraživača ispitana, kao n. pr. od Schulz-a, Heinz-a, Sperling-a i Arndt-a. Arndt ovaj biološki temeljni zakon izriče riječima: »Slaba dražila pojačavaju, srednja jako pospješuju, a najjača pak dražila životno djelovanje obustavljaju.

Obzirom na Hahnemann-ova pravila propisana je Pharmacopoea polyglotta od Dr. Wilmer-Schwabe u Leipzigu, kojom se služe i liječnici i ljekarnici, za Bavarsku vrijedi Buchner-ova, a za Württemberg Gruneova pharmacopoea (ljekopis).

Hahnemann i njegovi neposredni učenici služili su se najrade krugljicama, koje su bolesnici morali uzimati na dan stanoviti broj, a od tekuće potencije određeni broj kapi na mliječnu sladoru.

Danas se dijele pristaše ovoga načina liječenja na dvije stranke, u makrodosiste i mikrodosiste; prvi s obzirom na doziranje ne razlikuju se ničim od liječnika, koji liječi po drugim metodama, dok posljednji se služe u većini slučajeva sa decimalnim ili centenzimalnim razredenjem na tridesetu potenciju, a u pojedinim slučajevima služe se i sa dvijestotom potencijom.

Decimalno — odnosno centenzimalno razredenje zove se pradoza ili temeljna količina, koja se onda dalje razreduje, na pr. na tridesetu potenciju.

U Americi, Engleskoj, Holandiji, Belgiji, Italiji, a sada i u Njemačkoj, Austriji, Madžarskoj uživa ovaj način liječenja potpunu slobodu i ravnopravnost, pa tako ima dosta homeopatskih škola i liječnika. Imade i na nekim evropskim sveučilištima stolica za homeopatiju.

Tako je na pr. u Španiji kraljica Izabela II. osnovala stolicu za homeopatiju godine 1865.; u Budimpešti postoji također jedna stolica, a u Holandiji je 1905. pokušalo ministarstvo da postavi lektora za homeopatsku farmakognoziju i farmakologiju.

U Sjeveroameričkoj Uniji postojalo je već 1905. dvadeset homeopatskih sveučilišta, sva sila javnih zavoda i preko 15 000 liječnika. Slično je u Mehiku, Braziliji, Kolumbiji. U Rio de Jaineru bilo je 1905. 150 homeopatskih liječnika i 30 takih ljekarna.

Homeopatija je imala mnogo neprijatelja, ali ipak u roku od preko 100 godina nije taj način liječenja suzbit, nego se čak i proširio. Godine 1908. bilo je u Njemačkoj pet stotina aprobiranih homeopatskih liječnika i više samostalnih homeopatskih bolnica.

U bivšoj Austro-Ugarskoj bile su četiri stotine takovih liječnika. Na sveučilištu u Parizu, Londonu, Budimpešti i Madridu postoji stolica za homeopatiju. Mnogi njemački liječnici smatraju načela Hahnemanna uporabivima za neke bolesti.

Većina farmaceuta misli, da tako male doze ne djeluju nikako, t. j. ni korisno ni štetno.

Mi znamo, da s našom hranom uzimamo neprimjetno male količine joda, arzena ili mangana, te da su nam ove neznatne količine prijeko potrebne za redovno i zdravo djelovanje našega organizma, jer čim tih sitnih pomenutih količina u hrani ponestane, dolazi u našem organizmu do raznih neugodnih poremećenja. — A. Gautier i P. Clausmann pronašli su, da čovjek svaki dan s vinom, vodom i soljenom hranom prima u svoje tijelo po prilici $^{21}/_{1000}$ mg arzena, što godišnje iznosi 7.66 mg. — Kad tako sitne pomenute količine izazivaju u našem organizmu take reakcije, onda moramo dopustiti, da to vrijedi i za homeopatske lijekove, čiji obroci često puta i nijesu tako neznatni, osobito onda, dok se uzimaju za vrijeme akutne bolesti.

Ali pitat će sada netko: Tko će dokazati, da ove potencije uopće još sadrže tragove one tvari, čije ime nose na signaturi? Za odgovor na ovo pitanje pomoći će nam poznati fiziokemičar Wilhelm Ostwald. — On je nastojao pokusom doznati, koja najmanja količina kristala je potrebna, da izazove rekristalizaciju, t. j. izlučivanje kristala iz prezasićene ili prezasladene otopine (tijelo bi se moralo recimo skrutnuti kod —5°, a ono je tekuće još kod —10°, to je preohladena otopina.) Poznato je, da se prezasićene i prezasladene otopine kuhinjske, Glauberove, kao i drugih soli, koje su na našoj zemlji jako rasprostranjene, vrlo kratko vrijeme drže, jer se naskoro

te soli iz vodene otopine izluče, iskristaliziraju, i to upravo zato, jer kristala tih otopina ima mnogo u zraku, u obliku fine prašine.

Tako je Ostwald pravio pokuse s Glauberovom soli uza sve opreze čistoće, i kad je dodao u ovu prezasićenu otopinu nešto najčišćeg mliječnog sladora, odmah je nastupila rekristalizacija natrijeva sulfata, jer je u pomenutom sladoru, premda do krajnosti očišćenu, još bilo tragova Glauberove soli.

Zato je pravio sada pokuse sa tvarima, koje su manje u prirodi rasprostranjene, na pr. salol, thymol, boraća itd. (Salol je umjetni proizvod.) — Da dođe do što sitnije količine kristala, kojom će cijepiti dotične prezasićene i prezasladene otopine, uzeo je neznatne količine dotične tvari i izmiješao je kremenim praškom. Kasnije je upotrijebio kao indiferentno razredivo sredstvo najčišće mliječni slador. Ovo tačno i odmjereno razredivanje uz najveći oprez čistoće stajalo ga je dosta muke. — On je izmiješao dotičnu sitnu odmjerenu količinu kristala s indiferentnim mliječnim sladorom u jednom stroju za mrvljenje i miješanje, koji je služio inače u homeopatskoj centralnoj ljekarni od dr. Willmar Schwabe-a u Leipzigu. Kod tog pokusa služio se je t. zv. decimalnom ljestvicom.

Razmjer količine kristalizirajuće tvari s indiferentnom primjesom, kojom je potpuno jednoliko izmiješana, iznosi:

kod prvog decimalnog stepena u jednom gramu $^1/_{10}$ grama;

kod drugog decimalnog stepena u jednom gramu $^1/_{100}$ grama;

kod trećeg decimalnog stepena u jednom gramu $^1/_{1000}$ grama;

kod devetog decimalnog stepena u jednom gramu $^1/_1$ miljardu grama;

kod desetog decimalnog stepena u jednom gramu $^1/_{10}$ milijarda grama.

Ostwald je uspio u svojim pokusima da zapazi, da očita rekristalizacija u svima slučajevima još polazi za rukom, ako nije upotrijebio veće razredenje od devete decimale t. j. 0.000 000 001 g. Neka tijela kao n. pr. salol, djeluju samo u svježoj mješavini, t. j. u svježe priredenom razredenju, a poslije nekog vremena djelovala je samo 3. decimala, a 4. već ne. Dakle samo do ovog stupnja razredenja bila je još tolika količina kristala salola, da je mogao izazvati rekristalizaciju u svojoj prezasićenoj otopini.

Kako je spomenuto još kod devete decimale ova kristalna tijela izazivaju svoju rekristalizaciju, samo je boraća (borax) bila naoko izuzetak, jer je još i u sedamnaestoj decimali izazvala rekristalizaciju svojih kristala. Ostwaldu je taj izuzetak bio sumnjiv, pa je s boraćom ponovio pokus uz sve mjere opreza, osobito što se tiče čistoće i upotrijebio je posve nova miješala. S ovom mješavinom mogao je još samo u devetoj decimali izazvati rekristalizaciju. Prvi put, kad je priredivao tu mješavinu, nije bio dosta oprezan, pa je na stolu, a valjda i u miješalu, bilo već nešto otprije tragova boraće, pa je onda naravno, da je mogao ići sa svojim razredivanjem i do sedamnaeste decimale, kada na onu nehotice pridodatu boraću nije uzimao obzira.

Homeopatija ide sa svojim stepenom potenciranja daleko preko devete decimale, jer ona fiziološki pokus pretpostavlja kemijskome.

Prema Ostwaldovim pokusima sada je utvrđeno fizikalno djelovanje najmanjih ljekarskih obroka. — Jer kad miljardni dio jednoga grama kristalne tvari dostaje, da izazove svoju rekristalizaciju, to se jedva još može tvrditi, da u devetoj decimali više ne postoji djelujuća tvar.

Iz ovih pokusa vidi se i to:

1. da je pravljenje homeopatskog sasitnjavanja teško i za stručnjaka;

2. prestara, slabo čuvana i jače razrijeđena mješavina, poradi hlapivosti, rastvaranja itd., slabije djeluje od svježe priređene;

3. da se o djelovanju nekoga sredstva u određenoj potenciji smije samo onda govoriti, ako su isključeni svi izvori pogrješaka kod spremanja homeopatske ljekarije.

Dalji dokaz za djelovanje vrlo razrijeđenih tjelesa ima u znamenitom pokusu prof. dr. Huge Schulz-a u Greifswaldu. — On je upotrijebio razrijeđenu otopinu živina jetka hlorida, siridika (1 : 20.000, t. j. jedan gram $HgCl_2$ otopio je u dvadeset litara vode), te je opazio, da ta otopina na razvijanje pivskog kvasca djeluje uništujući, ili barem usporuje razvijanje tih mikroskopskih gljivica.

Zatim dolazi jedan stupanj razredenja, koji je na razvitak pivskoga kvasca bez utjecaja, a onda opet jedno razredenje (1 : 500.000), koje izaziva mnogo brži rast i množenje kvasca negoli bez njega. Iz ovoga se očito vidi, kolika važnost leži u doziranju lijeka, jer prema pokazanom s obzirom na količinu, lijek može da djeluje pogubno, da bude bez djelovanja, i napokon, da bude od očite koristi.

Zatim je dokazano, da sublimat u milionskom razredenju pospješuje rast biljnih stanica, dakle još jako vidljivo djeluje.

Sublimat ili siridik je najžešći živin otrov, već jedan gram toga otrova ubija čovjeka uz strašne muke. Sublimat-pastile služe kao raskužilo u vodenoj otopini 1 : 1000.

U novije vrijeme ima dokaz i za ljekovito djelovanje takovih razredenja, kako nam svjedoči pokus prof. Robin-a u Parizu. — On je radio s metalnim koloidsolima, koje je dobio rasipavanjem metala s pomoću električnog luka pod vodom.

Ako se čovjeku uštrca pod kožu 5 cm^3 metalnog sola u 10 milijontnom razredenju od paladija, platine, zlata, srebra, željeza itd. (t. j. u 1 cm^3 ima 0.000 1 mg metalna sola) to se opažaju očite kemijske promjene, koje u svim pojedinostima sliče onima, koje su zamjećene kod upotrebe diastaze, dobivene iz pivske pjenice: povećanje mokraćevine, mokraćne kiseline, koeficijenta, oksidacije i respiracije (t. j. umanjeni potrošak kisika, a da se u isto vrijeme ne umanjuje izlučivanje ugljičnog dioksida); opazilo se i privremeno povećanje tlaka krvi, a napokon i znatna promjena krvnih tjelašca.

(Metalni koloid-sol jest takovo stanje metala, da je u tom stanju metal u dotičnoj otopini na tako sitno razdijeljen, da nam se pričinja, kao da je otopljen, a ne po toj tekućini svuda jednako i na fino razmućen, jer se stajanjem taj metal ili uopće koloidno tijelo niti slegne niti na površinu digne. Riječ koloid došla je od grč. r. colla, odnosno od franc. riječi collé = tutkalo, a riječ sol od lat. riječi solutio = otopina. Naime na colli se najprije opazilo to svojstvo, da ona u vodi ne daje pravu otopinu ni pravo uzmućenje (emulziju, suspenziju), nego nepravu otopinu, nepravu suspenziju, nego nešto između toga t. j. koloidalnu otopinu.)

Čini se, da je terapeutsko djelovanje tih Robin-ovih metal-fermenata t. zv. sola osobito važno kod akutne pneumonije (upala pluća u najjačem stanju), jer znatno podražuje naravne reakcije organizma.

Robin isporeduje djelovanje tih sola s onima od diastaze, sa serumom protiv difterije, sa fermentom pivskoga kvasca itd.

Robin iz svojih pokusa izvodi, da do krajnosti razređeni metali imadu znatna fiziološka svojstva. Njihove sitne količine s količinama metala, koje su se dosad upotrebljavale, stoje izvan svakog razmjera. Ove kovine djeluju dakle u obrocima, koje je terapija do sada posmatrala kao bez učinka, jer da su premaleni; a pokazalo se je, da upravo te sitne količine metala izazivaju duboke kemijske promjene, suzbijaju mnogobrojne bolesti i prema mnijenju Robin-a zauzet će znatno mjesto medu ljekarijama za funkcionalnu terapiju.

S obzirom na pomente činjenice, kao i na razvitak antitoksičke seroterapije, te s obzirom na nauku o enzimima, vitaminima i katalitičkim procesima, koji su u životinjskom i biljnom svijetu od vanredne važnosti i već spomenuta važnost neprimjetno sitnih količina elemenata (arzena, joda, mangana i dr.), koji su potrebni čovječjemu organizmu, moramo priznati Hahnemannu, da je bio osobit velikan svoga vremena, jer je unapred osjećao ispravnost svoje metode, premda je još nije mogao dokazati.

Hahnemann u čl. 266. svoga »Organon-a« spominje: »Tvari biljnog i životinjskog podrijetla najjače ljekovito djeluju u svježem stanju«, što je za njegovo doba bilo nešto novo i bez važnosti, dok je za nas, kad pomišljamo samo na vitamine, enzime, kao i na tvari, koje se kisikom, toplinom, svijetlom, znatno kemijski mijenjaju, Hahnemann-ovo mišljenje sasvim ispravno.

Hahnemann je izbjegavao kod proizvodenja svojih lijekova sve, što bi ih u njihovu sastavu moglo promijeniti, osobito zrak, svijetlo, toplina; — a od ljekovitog bilja upotrebljavao je samo ono. koje je divlje izraslo, dakle samo od sebe na nekultiviranom tlu, i od njega već prema potrebi uzeo sjeme, cvijet, plod, list, stabljiku, korijen. Ljekovito bilje bi zgnječio i apsolutnim alkoholom izlučio. Ovo bi onda spremio u bocu i dobro začepio, i to je bila tzv. pratinktura ili praesencija, koja se dala po miloj volji dodavanjem alkohola razredivati, ili kako Hahnemann kaže, potencirati, t. j. djelovanje lijeka pojačati. Ovo potenciranje otopina ide razmjerno dosta lako, ali je mnogo teže potenciranje krutih tvari.

Uzme se vrlo sitni prah iz tvornice, i jedan dio toga praha pomiješa se uz ribanje i trenje s tri dijela čistoga mliječnoga sladora, i tako dugo miješa, dok se pod lećom vide same jednolike mrvice. Sada se toj smjesi opet dodaju tri dijela sladora, pa se pažljivo i brižno miješa, dok se smjesa opet potpuno izjednači; onda se opet dododu tri dijela sladora i opet miješa. — Svako sasitnjavanje i miješanje traje najmanje ½—1 sata, i tako se istom dobila prva decimalna potencija. Od ove se uzme jedan dio i miješa i tare na tri puta s po tri dijela mliječnog sladora, pa eto opet poslije sat i pol do tri sata druge decimalne potencije. Hahnemann je tako išao do treće krute decimalne potencije, a više potencije je izradivao u tekućem stanju. U novije vrijeme se propisuju i više potencije u krutom stanju. — Ti homeopatski lijekovi u krutom stanju podavaju se u obliku sitnih krugljica veličine od makova do većeg sačmena zrna u težini od 1 mg do 0.5 g.

Da se dobije centezimalno sasitnjenje, tare se dotična tvar s trideset dijelova mliječnog sladora 6 minuta, zgrće se usitnjena po tarionici 4 min. i onda tare opet 6 min., zgrće 4 min., dakle u svemu 20 minuta, sada po drugi put doda opet 30 dijelova sladora, tare, struže i zgrće kroz 10 min.,i po treći puta doda 30 d. sladora i miješa, kako smo već spomenuli, i tako dobije prvu centimalnu potenciju, a na isti način drugu i treću. Ishodna tvar mu je prema tome u ovom slučaju prva decimalna potencija, t. j. dotični lijek jedan dio i devet dijelova tri puta po trideset dijelova sladora, dakle devedeset dijelova, a u ishodnoj tvari ima već devet dijelova sladora, dakle u svemu devedeset dijelova sladora izmiješano s jednim dijelom ljekovite tvari, dakle u svemu sto dijelova.

*

Ime homeopat dolazi od grčke riječi homoiopathes; homos znači s l i č a n, jednak, zajednički, združen; — pathos bol, b o l e s t, nesreća, bolovanje. Homeopatija je način liječenja (uveden 1796. po dr. Hahnemann-u) po kojemu se jedna bolest liječi sa istim sredstvima, s kojima bi se kod zdrava čovjeka izazvali slični simptomi (znakovi) dotične bolesti, t. j. tobože slična bolest, prema načelu: »Similia similibus curantur«, (skraćeno »S. S.«) slično izliječit će se sličnim, u suprotnosti s alopatijom, koja se drži načela: »Contraria contrariis curantur«, suprotnost liječi se sa suprotnosti.

Hahnemann (Samuel Christian Friedrich) utemeljitelj homeopatskog načina liječenja, rodio se 10. IV. 1755. u Meissen-u, gdje je pohadao kneževsku školu; 1775. ode u Leipzig, gdje je slušao protiv volje svoga oca medicinu, a novac za studij pribavljao si osobito prevodenjem engleskih medicinskih djela.

Poslije ode u Beč, a odovud ga povede sa sobom namjesnik Erdelja u Hermannstadt (Nagyszeben), gdje mu je bio kućni liječnik i knjižničar. — Poslije nekoliko godina vrati se u Njemačku, te dovrši u Erlangenu svoje nauke, gdje ga 1779. promoviraše. Poslije toga djelovao je kao praktički liječnik u Hettstädt-u u Mansfeldskoj i Dessau.

Kao fizik u Gommern-u kod Magdenburga odreče se medicinske prakse poradi toga, jer mu se način liječenja činio dosta nepouzdan, te se posvetio izučavanju kemije i književnosti. 1789. u Leipzigu dode na misao o novom načinu liječenja.

Prevodio je upravo Cullenovo djelo: Materia medica.Tumačenje Cullen-ovo o snazi kininove kore, koja tjera malariju, tako je malo zadovoljilo Hahnemann-a, da je on, da dode toj snazi u trag, sam kao zdrav čovjek uzeo prilično velik obrok toga sredstva, pa je dobio bolest, sličnu nastupnoj, močvarnoj groznici (malariji). — Poslije toga iskustva baci se iznova na liječničku praksu. podigne također u Georgenthal-u kod Gotha jedan zavod za slaboumne, koji je naskoro opet napustio. — Poslije toga sabirao je u Walschleben-u, Pyrmont-u, Braunschweigu, Königslutter-u, Altoni, Eilenburgu, Wittenbergu i Torgau opažanja i iskustva za svoj novi sustav liječenja, te ga je u Leipzigu objavio u svome djelu: »Organon der rationellen Heilkunde«, koji je do 1833. doživio pet izdanja.

Premda su ga mnogo napadali, liječio je mnoge bolesnike po svojoj metodi, s lijekovima, koje je sam pripravio. — Godine 1820. zabrani vlast izdavanje lijekova, a pošto svojih lijekova nije mogao u ljekarni dati prirediti, to je svoj način liječenja morao praktički napustiti.

Ali vojvoda Ferdinand od Anhalt-Köthena podijeli mu naslov dvorskog savjetnika i podigne mu skonište za njegov način liječenja u Köthen-u. Ovdje je ostao Hahnemann do god. 1835., koje se godine kao udovac oženio s mladom Francuskinjom Melanie d'Hervilly, te u Parizu za se i svoju znanost tražio i našao plodno tlo. — Umro je u Parizu 2. VII. 1843. u 88 godini života.

Kakogod se sudilo o njegovu načinu liječenja, vidi se, da je bio neumoran trudbenik, i njegovo neumorno djelovanje mnogo je toga na svijetlo iznijelo, što mu je općenito i priznato. Napisao je više djela.

U svojim sastavcima oslonjao se na svoja opažanja i iskustva, s obzirom na djelovanje lijeka na živi organizam. Bolesni organizam je osjetljiv, pa zato mu treba dati vrlo malo lijeka, da može uspješno djelovati protiv bolesti, dok je zdravu tijelu trebalo dati puno toga lijeka, da izazove simptome, slične dotičnoj bolesti.

U tim raspravama on oštro napada druge liječnike, koji su bolesti liječili s većim dozama, i obično s lijekovima, koji izazivaju protivne simptome od simptoma bolesti, (na pr. kod proljeva ne daju nježni purgativ, nego drastično zatvaralo). Radi tih napadaja razvila se literarna polemika. Hahnemann liječnike, koji se drže načela »contraria contrariis curantur« naziva alopatima.

Od homeopatskih liječnika Njemačke podignut mu je kip u Leipzigu.

Dr. Milivoj Obajdin

MOJA DUŠA

Ne, duša moja nije ko slijepac, —
Mnogo bi htjela da vidi;
Moja je duša uzburkano more
Što bije o obale, hridi.

A katkada njojzi porastu krila
I ona poleti visoko,
A katkad smalakše, il' krila se slome
I pada, pada duboko.

Katkada opet ko maleno dijete
Pobožno molitve moli.
Sad kliče od sreće, a sad opet ćutim
Da jako, jako me boli.

Ne, moja duša nije ko hrast
Kom ne škode oluje, kiše —
Moja je duša ko maleni list,
Kog' svaki vjetrić zanjiše.

Mira Weiss

UZ PROZOR

Mir. Sklapam oči. Vetar uji, uji.
Znam: sunce tone za vršcima golim,
i dok pada suton što ga strasno volim,
osećam vatru gde žilama struji.

I ni sam ne znam što me ovo goni
da se celo moje biće smerno skruši.
Čudesno zvonce sad u meni zvoni:
Lomi me sladost i žudnja me guši.

Čini mi se evo: u prozorska stakla
mojih mladih leta da mi more pljuska,
i ko da se lica meka usna takla
srce je sad čuvstvu ćelija preuska.

Prelit bi se htelo, da mladošću vrisne,
da jedamput vidi čemu čežnja stremi,
da otkrije veo pa da slasno svisne.
Da se krv zaledi i reč da zanemi.

O, carska smrti, zamišljam te tako,
nasmejanu s čašom vrhovnog saznanja
i snom što za dušu polako prianja,
da odem u Večnost a da ne znam kako,

mirno, sklopljenih oči, u vetru što uji.
dok sunce tone za vršcima golim
i dok pada suton što ga strasno volim,
u zadnjoj vatri što žilama struji!

Branko Perović

PIR

Hoću u meni da slavim pir
U slavu mladosti kratke
I zato u ove trenutke
Ja ne ću boni mir, već smeh radosti
Neka mi zasija na licu.
— Dok kraj mene niču puti
I mnogi neznani kuti
Života, koji me zove...

Novi Sad *Vukica Gajdobranska*

ПУТ

Ноћ. По небу дрхћу звезде
Месец путује
на облацима што у бескрај језде.
Земља плодна, банатска спи.
Далеко Бог бди.
и смеши се
Ја путујем,
путујем дан и ноћ
тражећи свет
у коме вечно цвета цвет
мог детињег сна . . .

К. Н. Милушиновић

ОТКРОВЕЊЕ

РАД. МАРКОВИЋУ

Јутрос, кад Сунце расањено крочи
и из очију му крвав букну пламен,
чудну ми песму душа сетна срочи,
и чудан примих и тегобан знамен!

Знам, ту на дну, где очајно сопи
задња ми искра, рођена у дане
Кад нада плава срце мало топи
и поглед врео тражи нове стране

умреће тихо, док ноћ мутна тиња
и душа болна у очају снева —
А с јутром ледна киша да ромиња
и сиви уздах јесењега днева

Господе, Господе, грчим се и молим,
ал' нигде гласа ни блага одзвука.
Само што ветар, ко тица злогука
захуји и врисне у гранама голим.

И звах Га дуго кроз сумраке бдења
расух ми душу у страхобне звуке;
и првом сумњом калих своја хтења
и одстраних се од његове руке.

Звах Га, а јутрос када роса поче
странама меким да лева и кропи,
осетих га, и прошаптах: Оче!
И сумња зачета почела да хропи.

Видех Му душу у радости дана.
Лик добри дрхти на сунчаном рубу —
И Пан кад духну у невидну трубу,
отворих жудно два ми ока сана!

Јутрос, кад Сунце расањено крочи
и из очију му крвав букну пламен,
чудну ми песму душа сетна срочи,
и чудан примих и тегобан знамен.

Петар И. Лазић

VISINE

Prostori, daljine, mene danas draže,
rad bih da dosegnem sve nebo u letu,
da nestanem silnim prostorom u beskraj,
da ostavim zemlji svu tugu i sjetu.

Da o meni više traga ne postoji,
već ko meteora, sjaj kratki, al' l'jepi,
da zasjajim nebom, pa zatim izginem.
Danas me ta misao začara, zasl'jepi!

Kako volim nebo — i kada u plaču
oblaka se ruši i vihora buri
i kada je plavo, bekonačno l'jepo,
i kada sa njega kiša plačno curi.

Prostori, visine opiše mi čula
i strepnja za njima ispuni me bolom
kako ste daleko zdanja pjevajuća,
ja se do vas nigda, popet ne ću moći
do sa tihom željom i sa pjesmom holom!

Jer vi ste visoko, a ja tako sitan,
pa željom za Vama, samo jačam tugu,
ja umorni putnik u velikom svijetu,
neznan i neshvaćen, u svom t'jesnom krugu.

Olinko Delorko

PJETLIĆ

(Nastavak)

Jutro bijaše prekrasno, svježe; dan ne će biti vruć. Je li takvo vrijeme Petka izmolio, ili ga je opet sam svetac — Ilija Prorok — poslao!? Prekrasno će biti vrijeme kad krene litija; zasjat će sve zlatne zastave i starcima će put biti ugodan, suh, a pjevačima bit će i pjevanje ugodno.

Petka je izišao na prag stiščući petak u šaci. Mnogo će on kupiti sladoleda, mnogo medena pića, a kupit će i čokolade.

Petka je stao priskuškivati: negdje daleko bruje zvona, ali negdje veoma daleko! Bit će, litija je krenula iz Kremlja i u onim crkvama, kraj kojih prolazi zvone zvona.

— Na Iljinki ili na Marosejki... U Nikole je »Divno zvono«!, pomisli Petka, kad ujedared opazi kravu.

Po dvorištu koračala je đakonova krava. Strojna, sita i ugojena.

Petka je oduvijek volio tu đakonovu kravu, dobru dojku i rumenku, kako ju je uvijek nazivala bakica.

— Rumena, da si mi zdravo!

I Petka je kravi pritrčao na korak blizine, protegnuo ruku, da je pogladi... petak se zasjao na suncu, okliznuo se s dlana, a krava je uisti čas liznula jezikom, obliznula, podignula i progutala petak.

Ništa više ni manje — već ga progutala.

Petka je počeo petak tražiti u travi; prekrenuo je i podigao svaki kamečak, obašao kravu, malo je i popostao, ali petaka nigdje...

Nema srebrnjaka, nema njegova petaka, pojela ga rumena i tako je Petki ugrabila ilijinski petak.

I Petka Iliji Proroku uputi praznih ruku.

Da se vrati kući i sve prizna bakici? Bakica bi mu rekla: »Eto, nijesi poslušao; otišao si bez mene i krava ti petak pojela!« I ne će mu drugi put dati srebren novac. »Otkuda, reći će mu, da dajem takvome — i onako otet će mu krava!« Ne, bolje je da o tome bakici i ne spominje! A šta će ogrozd, šta sladoled? Da, treba da se toga svega odreče, da pregori!... A hoće li to opaziti bakica? Ne će! Reći će bakici, da je izjeo čitav pud (oko 16 kg) ogrozda i stotinu čašica sladoleda! Hoće li mu bakica vjerovati? Vjerovat će! Ogrozd je jevtin, posve jevtin, to i sama bakica tvrdi, pa što onda ima tu da se ne vjeruje?! Kupio je čitav pud i pojeo je... Najposlije petak nije malen novac! Srebren novac i vrijedi! Nije to tek štogod! A gle, sad nema ni probijene kopjejke, sve je odnijela krava!

— Zla životinjo!, razljutio se Petka na svoju ljubimicu. — Zašto si mi novac pojela?! Kako je samo divan i dlakav ogrozd, a sladoled od čokolade ukusan... stotinu čašica!

*

Išao je Petka dalje i svejednako mislio na svoj petak, koji mu više nikad ne će dopasti ruku. Iz svega samo je jedna izlaz jasan: bakici valja sve priznati, pa će mu bakica darovati drugi petak. Međutim, otkuda njoj drugi? Novac ne raste, govori često bakica, a srebrenih petaka u nje nema na pretek; kopjejaka imade još ponešto...

Petka je prolazio pokraj kurskoga kolodvora, uz opustjeli Radnički dom, u kome, mislio je on, nikada nitko ne živi, a zlatne mu odaje stoje puste; uputio je na Voroncovo polje do Ilije Proroka.

Čitavo Vedensko raskršće posuli su travom, čitav most prekrili svježe nakošenom travom. Tu je bilo trave i iz Hludova, iz Najdenova i Mislina; sve sama bogata vlastela. Noge mu se klizale po travi i uskoro je uprljao svoje hlače zelenilom.

U travi bilo je i cvijeća, pa je po njemu čitavo polje mirisalo i podsjećalo na proštenište. Petka je svake godine s bakicom odlazio na prošteništa.

I Petka je odjedared zaboravio na svoj srebreni petak, kojega mu je pojela đakonova krava. Zatvorio je oči i jasno osjetio miris i zemlje i trave pod nogama i penio se na poljsku stazu, što teče ispod Zvenigoroda. Tamo imade zvončića, a u šumi kuka kukavica; odande je u mislima uputio do Savinskoga manastira, pa od Zvenigoroda, od Save Prepodobnoga do Nikole Ugrješje, a od njega do Trojice-Sergija.

Iz pokrajne je ulice dolazio narod; žurio se k crkvi; sustavljao se na trotoaru ,i svatko je nastojao da nađe što zgodnije, što ljepše mjesto. Zvonjava čula se u nedalekoj blizini, činilo se pače, da zvoni negdje u neposrednoj blizini: u trojstvu na Grjazjama. Ne! Petka se prevario; bilo je to daleko. Zvonili su u crkvi Kuzme i Damjana.

Na morozovskoj ogradi nije još bilo nikoga. Nitko nije tamo još sjedio. Samo su sluge stajali kraj vratiju i morozovski kočijaš u kadifastome kaputu bez rukava, crn i kose kravljom masti ulaštene. Petka također će, kad odraste, kosu mazati kravljom masti i njegova će kosa biti upravo tako crna, kako je crna i u ovoga kočijaša, dok mu sad uvijek bakica neposredno poslije kupanja kosu moči kiselinom.

Petka se uspeo na morozovsku ogradu i stao se razgledavati čekajući i litiju i bakicu...

— Negdje ću ga ipak naći na dvorištu...! malo malo, pa se Petka i opet spomenuo svoga nesrećnog petaka. — Ne će propasti!

I misli su maloga Petke ili Pjetlića ,kako je dječaka nazivala njegova bakica, lutale od bakrene kopjejke litiji i zvonima, što negdje zvone, pa od litije morozovskome kočijašu, od kočijaša travki i prošteništu.

Došla je i bakica sa svojim suncobranom, uspela se do Petke na morozovsku ogradu.

Ukazala se najposlije i litija: zasjale su zlaćanim ognjem teške zastave i zazvonilo je kod — Ilije Proroka.

I Petka se utješio.

— Dat će mu bakica drugi petak, a ne dadne li mu, on će biti sit i bez ogrozda i bez sladoleda!

IV.

Bakica osim Petke nije imala roda. Petka, sin njezinoga nećaka, bijaše joj unuče. Nećak joj bijaše propalica. Čistio je ranije parkete, nešto je skrivio, otpustiše ga, a potom je dugo bludio besposlen po Moskvi i najposlije je dobio namještenje u pivovari kod Nikole u Jamama. Zimu je u službi izdržao, a onda je taj posao napustio, našao mjesto u zavodu kod Gužona, otišao i odande, bit će otišao u beskućnike, pa dopao na Hitrovku, i tu nestao. Rijetko je dolazio bakici, a kad bi

i došao, tražio je od nje, propalica, samo novaca. Bakica se svoga nećaka bojala i zvala ga — razbojnik.

A Petka i bakica živjeli su na Zemljanome valu kod Nikole Kobljskoga. Najmili su sobu. Ranije, dok je bakica bila krepčega zdravlja, nije se ona lijenila i žalila; bez igle nije nikada sjedala za stol, kako su govorili susjedi, no sad su je oči ostavile, raditi nije više mogla, najposlije i starost je tu — ta bakici je bilo šest godina kad su iz Taganroga Moskvom provezli Aleksandra Prvoga, eto, koliko joj onda sada već ima godina! Bakica je živjela od milostinje dobrih ljudi; oblast joj je svakoga mjeseca davala potporu i Petku je poslala na školovanje. Bakicu Iljinišnu Sundukovu svi su poznavali na Zemljanom valu i Voroncovu polju, pa u Siromajatnikama. Kojekako se probija s Petkom.

Sobica bila im je tijesna. Prije njih živjele su tu dvije starice Smetanine, bogobojazne poput bakice. Pomriješe ,a bakica se preselila u njihov stan zajedno s Petkom. Ranije je bakica živjela u daleko prostranijem stanu. Danas u njemu žive ličilci.

*

Sobica je bakičina pretrpana.

Bakica imade orman s fijokama ,koji prekriva zid od stropa do poda. Srednja fijoka ne da se otvoriti nego samo s desne strane i to samo s pomoću jednoga puceta. A za to puce znade samo bakica. U toj fijoki pohranila je bakica podstakanik (srebrena čaša) pa čaše i dvije srebrene žlice, na drškima ukrašene cvijećem od srebra i crnoga emajla. Sve je to Petkino, sve će to ona njemu ostaviti. Ima ona i posakrivenih haljina. No tajna vrata, koja čuvaju to njeno bogatstvo, samo ona zna da otvori. Pritisne samo neko tajanstveno pero i orman. u kome se nalaze njene haljine, sam se otvori, a kad ona hoće opet i sam zatvori.

Imade bakica i hrastovu škrinju obitu željezom. To je zapravo mrtvački kovčeg, jer bakica u njemu čuva samrtnu košulju, samrtnjaču (mrtvački plašt), papuče bez peta i parče lanenoga platna. Sve je bakica spremila za svoj pokop. U tu je škrinju onomad, kad su s jeseni na dvorištu rezali kupus, Petka kradomice pohranio čapure. Mislio je, nestašnik, da će time ugoditi bakici; dohranit će je čapurama na ovome svijetu.

Imade tu i divan. Naoko dobro sačuvan, no sjedneš li na nj neoprezno, grdno udariš o njegovu drvenu nogu.

U kutu orman s ikonom. Razdijeljena je u tri polja. U najgornjem maleni likovi svetaca skupljeni s različnih svetih mjesta, pa mjedeni križići. Ispod toga likovi moskovskih čudotvoraca: Maksima blaženoga, Vasilije blaženoga, pa Ivana zanesenjaka. Stoje jedan za drugim: Vasilije go, Maksim kajišem opojasan, a Ivan ogrnut bijelim plaštem. Sva trojica ruke podigoše prema Kremlu moskovskome i prema Trojici nad njim. A nad blaženima dubrava — majka pustinjaka — pješčane pećine nalik ognjenim jezicima. Prastara ikona!, mislio je Petka. I još jedna izrađena u zlatu. Ikona četiriju svetkovina, četiriju bogorodica: Pokrov (Bez grijeha začeta), Radost sviju ožalošćenih, Bogorodica Ahtirska,* pa Bogorodica čudotvorna. Govore, da je i to osobito stara ikona.

A pod ormanom s ikonom klupko od tri vrste vrvca: debele, tanane i raznobojne vrvce. Dugim godinama bakica je to klupko smotavala. Najposlije purica — eto, to je čitavo bakičino bogatstvo.

*

* U guberniji Harkov imade mjesto Ahtirsk, znamenito prošteništе. Otuda Bogorodica Ahtirska.

Bakica hrani Petku, ali ni svoje purice ne zaboravlja. Purica je živjela na dvorištu u pojati, a pojata bila je upravo do staje za kravu. Životarila je purica, pa najposlije ostarila poput bakice. Tek, što nije za bakicom mogla da ponavlja: »Gospode Isuse!«, a inače, izgledalo je, sve ona razumije. Ostarila je, ostarila.

Petka, dok je još bio posvema malen, bojao se purice, no s vremenom privikao je na nju, pače volio ju je posmatrati. Znao je sjesti skrštenih nogu u pojatu, upravo ispred purice i stao je posmatrati. Zanimala ga njezina glava, crvena s laganim crvenkastim bobuljama. A purica, stoji i samo stoji, nakostruši se i sjedne. I tako onda sjede oboje: Petka i purica.

— Đakonova kokoš vodi piliće, u Puške imade mačića, a purica je bez ikoga. Zašto?, često je razmišljavao Petka.

I nije jedared i bakica o tome razmišljavala i govorila preda se:

— Kad bi samo bog dao našoj purici jaje, izvalio bi se purić iz jajeta.

Jaje je dakle glavno; da bog pošalje purici jaje, dobila bi ona purića!, palo je u pamet Petki.

— Bakice, a ako bog purici pošalje jaje?

— Daj bože!

— A što će biti onda?, raspitkivao je mudračina Petka bakicu.

— Purica će onda sjesti!

— Kako će, bakice, sjesti?

— Na jaje će, Pjetliću moj, sjesti, gledaj ovako! — i bakica se namjesti kao da je purica sjela na jaje. Dvadeset jedan dan će sjedjeti, tri nedjelje, onda će prestati jesti dan, dva, a onda će iz jajeta izići puran-pjetlić.

— Bakice, a kud ćemo metnuti pjetlića.

— Živjet će s nama!

— Bakice, zatvorit ćemo ga u krletku! Pjevat će nam, je li? Kao slavuj, je li bakice?

— Da, Pjetliću, malen, žut pa s čuperkom perja!

— Bakice, napravit ćemo zrakoplov, i poletjet ćemo, bakice!

— Što to govoriš, Pjetliću!

— Poletjet ćemo, bakice, s pjetlićem ćemo zajedno u zrakoplov; u njem ćemo i živjeti. Zar ne?

Bakica je dugo šutjela. A Petka, je izbuljenih očiju gledao nekuda u dalj; gledao je, valjda, taj zrakoplov u kome će oni živjeti: on, pjetlić i bakica.

— Ne mogu se s tobom složiti — rekla je bakica — ja hoću, da umrem ovdje, u zrakoplov ne ću!

— Bakice! — Petka je slijedio svojim mislima i ne slušajući bakice. — Zar ne, jaje je glavno?

— Oh, Gospod neka joj ga pošalje! — bakica je upravo strasno željela, da bi purica iznijela jaje i sanjarila je o puriću upravo toliko, koliko i sam Petka.

*

Petka je zaboravio na ilijinski novac. Kravu više nije grdio, što mu je progutala petak; ta njemu više ne treba nikakav novac, on samo čezne za pijetlom indijskim. No kako da se domogne jajeta? Kako da u boga izmoli da podari purici jaje, iz kojega će izići sve.

— Da uzme u đakona, pa da to ukradeno jaje položi pod svoju puricu?, razbijao si glavu Petka. Đakon imade mnogo kokoši i one mu nesu mnogo jaja... A gle, njemu je potrebno, samo jedno! Ali što će đakon, on je jaja sva obilježio!? — znao je to Petka, jer je on već i u đakonovu smočnicu zavirio. Svako jaje ima svoju bi-

ješku: broj i dan kad je izneseno. Ulovit će ga dakle, pa će kao tat na Hitrovku. A, šta će bakica? Kako će sama živjeti? »Ta, ja samo za tebe živim, Pjetliću moj, bez tebe davno sam već mogla da umrem!«, spomenuo se on bakičinih riječi. — Ne, ne smijem đakonu odnijeti jaje! Ali gdje, gdje ću ga samo dobiti? I u svemu jedno, samo jedno jedino jaje!

I slučaj je Petku riješio muka. Bakica je bila odlučila da ugosti svoga Petku prženim jajima i poslala ga u dućan da kupi tri jajeta. Petka je bakici donio dva jajeta, a treće je utajio. Izgovorio se, da mu se putem razbilo.

— Gledaj, Pjetliću, ponajprije ti je krava progutala petak, a sad si opet razbio jaje!, požalila se bakica, jer joj je bilo žao jajeta.

A Petka... u drugim prilikama Petka se prženih jaja ne bi ni dotakao bio, toliko bi se uvrijedio, no sada, kad je osjećao u džepu jaje, iz kojega će izići pjetlić, sve je oprostio: bakica neka govori što je volja, on će sve to mirno podnijeti.

Ubrzo je pojeo pržena jaja, nije ni obrisao usnica, već je ravno uputio purici u pojatu. Podmetnuo joj je jaje pod rep i čekao da vidi, što će se sada dogoditi. A purica nije se na to ni osvrtala; kao da i nema jajeta. I nije sjela.

— Što to znači? Zašto ne sjedne?

— Sjedi se, sjedi, purice, molim te! — I Petka je sio na skrštene noge, zagledao se u njene ružičaste bobuljice i tako je sav kao zamro; prestao je disati, nije se ni maknuo s mjesta zaokupljen samo jednom žarkom željom i molbom: »Sjedi, purice, sjedi, molim te!«

Purica se nakostrušila, pa sjela upravo na jaje, upravo je na samo jaje sjela.

I Petka je još dugo sjedio i nije skidao pogleda s purice sav zauzet jednom stalnom misli, jednom žarkom željom...

Purica je sjedila mirno, pa čvrsto na kokošjem jajetu.

Tihano digao se Petka, tiho je izišao iz pojate, potrčao za pojatu i nagnuo se na pukotinu: purica je sjedila mirno, čvrsto na kokošjem jajetu.

Da sve rekne bakici? Ne, neka sve bakica sama opazi! Oh, koliko li će se bakica obradovati, kad će opaziti, da purica sjedi na jajetu!

*

Petka je čitav dan stražario iza pojate kraj pukotine. Posmatrao je puricu i čekao bakicu. Došla je i bakica. Došla je u pojatu i donesla purici hrane.

— Hvala ti Gospode!, šaputala je starica, krstila se vrzući se po pojati i ne vjerujući rođenim očima. Ništa od svega nije mogla da razumije: purica je iznijela jaje, purica je jaje iznijela!

*

Uveče, nakon duga dana i čudesnoga, legao je Petka, a legla je počinku i bakica. Petka se po krevetu okretao, nije mogao da zaspi; svejednako je čekao, kad će bakica započeti razgovor o purici. I bakica se namještala s boka na bok; htjela bi da govori o purici, no sve se boji, da je jezikom ne ureče.

Suzdržavala i suzdržavala starica, a najposlije nije izdržala.

— Pjetliću!, doviknula je.

— Bakice!, mahom se domislio prefriganac, čemu ga bakica dozivlje, pa se učinio kao da se budi oda sna.

— Zar ne spavaš, Pjetliću?

— Što je, bakice?

— Bog nam se smilovao!, pače se bakica nasmijala; umalo da se od radosti nije ugušila. — Jaje! Purica je sjela!

— Sjela, bakice?

— Sjela je, Pjetliću, i sjedi!, tanko je produžila bakica i nakašljala se.

— Zar ćemo, bakice, imati pijetla indijskoga?

— Puran, pjetlić, upravo on, indijski!, šaputala je bakica, kao da u tome ptiću leži sva tajna sva sreća života njena i Petkina.

— Zar će živjeti s nama?

— S nama, Pjetliću, ta gdje bi drugdje?

— A mi ga, bakice, ne ćemo pojesti?

*

Bakica se više nije odazvala. Zaspala je obradovana, usrećena milošću božjom — pjetlićem indijskim, koji će se za dvadeset i jedan dan izleći iz kokošijega jajeta.

Svijetlo svjetiljke drhtalo je ispred likova i križeva; ispred četiriju svetkovina: Pokrova (Presvete Bogorodice), Radosti sviju žalosnih, Bogorodice ahtirske i Bogorodice čudotvorne; ispred moskovskih čudotvoraca: Maksima blaženoga, Vasilije blaženoga, pa Ivana zanesenjaka. A brda matere pustinjaka kao pećine plamenih jezika, što se utisnuše u moskovski Kreml.

— Ja ću, bakice, voljeti pjetlića!, i potom je zaspao i Petka, Pjetlić bakičin.

*

Svaki dan, je li bilo potrebno ili nije, zalazila je bakica purici u pojatu i svaki je put blagodarila Gospodu za milost, koju joj je ukazao, a pored toga brojala je dane. I Petka je brojao dane i jednako nestrpljivo čekao, pa je i zaboravio na svoje zmajeve, zabacio je zmajska krila; zaboravio je pače, da je sam jaje podmetnuo i vjerovao je, da je jaje, iako kokošije, iznijela upravo purica.

A purica je protiv sviju običaja svojega roda, bez odaha, otkako je sjela sjedila na kokošijem jajetu mirno i čvrsto, što više, nije nijedared ni pomislila, da svoje mjesto napusti i da se prošeće po pojati. Možda zbog toga, što do pod svoju duboku starost nije uopće ni nosila, ni vidjela jaja, pa nije znala razlike između jaja purjih i kokošijih, ili je tome pridonijela vruća želja Petkina, ili opet uslišana bakičina molitva. Želja za potomstvom u purice neizmjerno se razgorjela i ona je sjedila ustrpljivo, pa joj ružičaste bobuljice na glavi izblijediše.

*

I prošao je dvadeset i jedan dan!

*

Petka nije mogao noću spavati. — »No, ako iz jajeta ne iziđe pjetlić, nego kakvo kržlje?«, pa tko da kraj takvih misli i spava!

I jedva je osvanulo, Petka je otrčao ravno u pojatu, da vidi.

— Pjetlić dolazi, zlatno nam sunce donosi!

Petka je stao poskakivati po jednoj nozi, pa grijati i duhati u pjetlića i u pojati, i u bakičinu podzemlju. Naprosto, u pjetliću bila je sva tajna, sva sreća života i njegova i bakičina.

— Slava Ti Gospode! Slava ustrpljivosti Tvojoj!, gotovo je obezumila bakica od same radosti.

(Nastavit će se.)

Aleksej Remizov

(Preveo s ruskog: Lj. Krajačić)

PREGLED

S. BERGER

(Utemeljitelj Hrv. Etnografskog Muzeja.)

25. II. 1858.—25. II. 1928.

Već su deceniji izmakli, otkad se iz svoje gorovite domovine Slovačke uputio u svet S. Berger. Roden u Mnešicama, kod Novog Mêsta na Vachom (trenčinska županija) od oca maloposednika, S. Berger je već u roditeljskoj kući imao prilike, da upozna šareni i bujni život sela. Kao dete sela on je zavoleo sve što je bilo s njime u vezi i ta ljubav ga nije ostavila ni onda, kad je došao u Hrvatsku, koja mu je vremenom postala druga domovina.

Gotovo još dete, dolazi Berger u Sisak. I prve impresije u ovom klasičnom kraju naših narodnih nošnja, odlučuju celim njegovim docnijim životom. Narodna umetnost i kućni zanat, to su programatske tačke, kojima se može obeležiti celo njegovo životno delo. Čim je energični, ambiciozni i preduzetni Berger, koji je sa sobom doneo iz svog rodnog kraja samo dobru volju za rad i bistru pamet, sredio materijalnu stranu svog života i osigurao svoje preduzeće, posvetio je svoju naročitu pažnju seljačkim veštinama.

Nije prošlo dugo vremena i Berger je svojom odličnom trgovačkom spremom već zapremao vidno mesto među zagrebačkim privrednicima. Njegova radnja spadala je među elitna preduzeća a njegovi poslovni uspesi su bili veliki. Berger je jasno video, da u narodnoj umetnosti leži neprocenjivi moralni i materijalni kapital našeg naroda. Trebalo je samo taj kapital iskoristiti, upotrebiti ga. I oko trgovca se nije prevarilo. Berger započinje akciju u širokim razmerima: on sabire stare tradicionalne forme naše narodne umetnosti, osniva tkalačku školu, gde se po tim starim uzorima izraduje materijal za nove potrebe, priređuje izložbe seljačkih veština ne samo u Hrvatskoj i Evropi, — njegova organizatorska ruka siže sve do Amerike pa i Australije.

Berger je uvideo mogućnost, da se iz gotovo zanemarene narodne umetnosti, koja je već počela polako da i izumire, stvori predmete za svetsko tržište. Dok je na jednoj strani sabiranjem narodnih rukotvorina sačuvao za docnija vremena neprocenjiv naučni i moralni kapital, s druge je strane promicanjem seljačkoga kućnog zanata stvorio za selo novo vrelo prihoda.

U njegovoj tkalačkoj školi izučilo se s vremenom oko 2000 tkalja. Već taj broj pokazuje koliko je truda bilo uloženo u Bergerovu organizaciju i koliko je koristi imalo naše selo od njegove akcije. Upotrebljavanjem motiva u tekstilnoj industriji, Berger je hteo da u prvom redu učini od našeg kućnog zanata predmete sposobne, da održe utakmicu na međunarodnom tržištu. I to mu je uspelo: uz ime hrvatske narodne umetnosti, ti su radovi, delo njegove akcije, prodirali preko sviju kontinenata. Potražnja za tim predmetima je bila sve veća, a nepoznata hrvatska narodna umetnost pobuđivala je živ interes inostranstva.

Ali kao obično kod nas, odlučujući faktori, sem retkih izuzetaka, nisu pokazivali dovoljno smisla za Bergerovu akciju. Ako im je već nedostajao organ za razumevanje kulturne važnosti propagiranja naše narodne umetnosti, moglo se barem očekivati, da će imati smisla za ekonomske efekte tog rada, kojim se podupiralo naše siromašno selo, u kome su radile tkalje. Ali ni toga nije bilo. Tako je Berger stajao osamljen u jednoj indiferentnoj sredini, koja je za njegov rad imala manje razumevanja nego inostranstvo. Ali Berger nije bio priroda, koja bi popuštala i klonula. On je bio naučen na borbu sa životom i od malih nogu njegov je život bio samo borba. On je odlučio da ne napusti poziciju, koju je već osvojio. Dalje se boriti i konačni uspeh ne će izmaći.

Bogati veleindustrijalac nije zaboravio pouke, koje mu je život dao u mladosti: da je rad jedina vrednota u životu. A on je bio i svestan toga, da sve ima da zahvali svom radu, ustrajnosti i energiji. I zato je hteo da svoje već onda ogromne uspehe privede kraju. Ali teški udarci sudbine u njegovoj familiji, iznenada su prekinuli svaku njegovu delatnost. Trgovački i poslovni uspesi više nisu imali interesa za Bergera. Njegovo preduzeće prelazi u druge ruke, a on se sasvim posvećuje uređivanju svoje ogromne zbirke, koju je decenije sabirao. Koncentrisati ovo ogromno blago na jednom mestu, stvoriti muzej za te zbirke, ta je ideja sada pokretala njegov usamljeni život.

I začudo ni ovde se nije pokazalo razumevanja kod »merodavnih«. Tekar iza rata došlo je 1919. do ostvarenja planova Bergera. Osnovan je Etnografski Muzej kao samostalni deo Hrvatskog Narodnog Muzeja u Zagrebu. Treba spomenuti, da je ideja osnivanja takvog muzeja već bila više puta pokrenuta ali do ostvarenja nije došlo. Tek Bergerova ogromna zbirka, koju je predao narodu, stvorila je temelj za realizovanje tog plana. Ta zbirka, kao i druge manje etnografske zbirke rasejane po drugim muzejima, omogućile su osnivanje muzeja, kojemu je sa mnogo razumevanja išao na ruku ondašnji šef odelenja za bogoštovlje i nastavu Dr. Milan Rojc.

Tako je zaslugom Bergera i Zagreb i Jugoslavija došla u posed jednog jedinstvenog kulturnog instituta, koji je danas dobro poznat ne samo u našoj državi, nego i u inostranstvu.

Već prema ovom kratkom i skiciranom prikazu se vidi, kako je ogromno životno delo S. Bergera. Veličina tog dela još više iskače, ako se drži u vidu, kako smo mi još siromašni na privatnoj inicijativi i kako su kod nas još nerazvijeni jači individualiteti, koji imaju snage ne samo da se probiju kroz težinu života, već koji nikad ne puštaju po strani interes za zajedničku, opću stvar. Ne sme se zaboraviti, da pred nama leži životno delo jednog jedinog čoveka, koji je u vreme opće narodne dremežljivosti i neaktivnosti imao toliko srca, požrtvovnosti i samopregora, da celi svoj život stavi u službu čuvanja i dizanja narodne umetnosti.

Tko prođe kroz velike, svetle dvorane našeg Etnografskog Muzeja, tko vidi ono sabrano bogatstvo našeg naroda, koje se pod uplivom novih ekonomskih i tehničkih odnošaja u našem društvu, dnevno gubi, a mnogo toga već je i izgubljeno, taj će moći da oceni veličinu dela čoveka, koji nije nikad imao pretenzije, da blagoglagoljivošću steče mesto u »savetu mudraca«, već koji je šuteći i radeći stvarao neprocenjive vrednote, koje će u punoj meri moći tek da ocene naredne generacije.

Os oko koje se okretao život Bergera je rad. Neumorni, ustrajni, požrtvovni rad. Ni sada, kada navršava sedamdeset godina on još nema vremena, da bude umoran. Kao direktor muzeja, on još uvek ceni tradicije svog rada i neumorno ispunjava mesto, na koje ga je život, nakon tolikih peripetija, postavio. I opravdana je želja, da se tako skoro i ne umori u tom radu.

Dr. Mirko Kus-Nikolajev

DESETGODIŠNJICA SMRTI MILUTINA BOJIĆA.

Rano ugašeni život Milutina Bojića odneo je sa sobom rasplamtelu pesmu mladosti, kliktav polet ushićenosti, vedrinu godina, kada je život morao izgledati najlepši, kada je gledanje života unosilo čudne, potresne, prekrasne, treptaje u krv i misao. Vedar, nasmejan, pun snage koju je osećao u sebi kako pršti, traži izlaz, neodoljiv izraz, dvadesetpetgodišnji Bojić je još rano, u tim cvetnim godinama, osetio svirepost života, osetio okrutnost i surovost ljudskog duha čija bezobzirna dinamičnost traži da se raširi na račun drugoga. Prošao je Albaniju, video bolnu tragediju jednog naroda, svoga naroda, klecao na snežnim brežuljcima, gladovao pod plavim nebom, ali je u sebi nosio vedrinu i optimizam koji su mogli dati snage i ohrabrenja i drugima. G. Stojan V. Živadinović zanimljivo priča viđenje sa Bojićem u Albaniji, prolaženje kroz nju, izlazak na more kraj Drača i veli: »Bojić je imao nasmejana otpora prema svemu. Nosio je osmejak, i kad su mu suze vrcale. Takav je bio i kad smo ćutali pod užasom. Njegovu veru u naš narod i njegovu sreću nije ništa moglo pokolebati. On je osećao više od ma koga da živi sa generacijama koje su na globusu beležile svoja krvava imena. Njegov ponos je bio jači od bola. Hteo je da nam to osećanje bude svima naknada za pretrpljene i podstrek za nove napore.

Zato je njegov duh bio iznad svakog napora; njime se on izdizao iznad svega. Glad je bila nemoćna; umor ga nije mogao svladati. Trebalo je imati vrlo jako osećanje, da se živi u danima koje čovečanstvo nije zabeležilo. Drugi su narodi pristajali na ropstvo; mi smo gubili zemlju i nosili sobom slobodu u tralјama, ali bar našu«. (»Venac«, sv. 7. knj. IX. 1924.). Takav je bio duh Milutina Bojića. Beskrajno vedar, plameno snažan, oduševljen, nepokolebljiv... I ugasio se mlad, sasvim mlad, u prvom poletu...

I nije to samo njegova sudbina. Ima čitava legija tih mladih, ugašenih, života koji su sobom odnosili blistave osmehe i smele nade i plemenite napore. Još od Branka, koga je »san umrli omeo«, pa preko Stevana Lukovića, Velimira Rajića, Milutina Uskokovića, Proke Jovkića, Sremca, Vojislava, Vladislava Petkovića-Disa, Skerlića, naša književnost beleži te prekinute niti životne, te duhove što sagorevaju na vatri svoga talenta, sve do poratnih dana, kada zablisnu imena i odjednom ih nestaje, kao što biva sa Donadinijem, A. B. Šimićem, Nedeljkom Nikolićem, Božidarom Stojadinovićem, Dušanom Vasiljevim i dr. Duga je lista njihova...

Bojić se javio rano, kao i većina naših pesnika. Prva pesma »Vrane«, objavljena u »Vencu« 1910. god. bila je zapažena, po svom sumornom akcentu i snažnoj reči, od Jovana Skerlića i od g. Branka Lazarevića. Kad je objavio svoju prvu knjigu »Pesme« ona je bila dočekana pohvalno od obojice, što je za ono vreme bilo od presudnog značaja. U prvo vreme on je stajao pod utjecajem Dučićeve i Rakićeve škole, ali se ubrzo oslobodio i stao da peva u jednom tonu koji je unosio u poeziju novo i sveže. Plahovit i bujan temperamenat, on je imao predilekciju za snažnu reč, zvonak, sočan, jedar, stih i u svoju poeziju unosio toliko obilje mladalački neobuzdanih osećanja, iskrenosti koja se izdizala u talasima krvi i kliktaja. Njegova lirika je bila sugestivna, nametala je svoja raspoloženja. I njena pojava bila je donekle slična pojavi Branka Radičevića. Obojica su odbacili stare, ukalupljene forme i oklope misli i reči, i uneli u svoje doba vihor mladenački smele, životne, lirike, pune soka sveže mladosti...

To sazrela mladost nekog cilja traži:
Htela bi iz duše, iz srca, iz grudi,
Čak i bol bi htela: kad je bol razdraži,
Da se troši, krši, i besni i ludi.

Tako je pevao Bojić u prvim danima svoga poetskog stvaranja. I to »trošenje, kršenje« mladosti bilo je mislim kod njega. Ono je rađalo jednu liriku kao otsjaj duševnih prelamanja, kao odblesak svih stremljenja da se uhvati komad, deo, života, da se osete sve emocije njegove još u ranim godinama. Nije tražio da odgonetne kosmičku harmoniju, svoj stav prema kosmosu, prirodi, Bogu... Želeo je da, kao Lamartine, usrče u sebe najslađe životne sokove. Kao da je predosećao brzi kraj...

Imao je Bojić vizionerstva, koje je dolazilo iz jedne nepomućene vere u snagu, u večnu životnu snagu jedne rase. U »Plavoj grobnici«, Bojić je pevao sa visoko uznesenim duhom, dalekovidno i proročki:

Jer proćiće mnoga stoleća, k'o pena
Što prolazi morem i umre bez znaka,
I doćiće nova i velika smena,
Da dom sjaja stvara na gomili raka.
— — — — — — — — — —
Jer tamo, daleko, poprište se zari
Ovom istom krvlju što ovde počiva:
Ovde iznad oca pokoj gospodari,
Tamo iznad sina povesnica biva.

Iskren, sa mogućnošću da duboko oseti veličinu prošlosti, Bojić se ogledao i na drami i dao dva komada: »Kraljevu jesen« i »Uroševu ženidbu«. I u njima je bila najbolja osobina njihova ličnost, prava, uzbudljiva, lirika koja opominje na Rostandovog »Sirana«. Imao je namere da piše još i druge istorijske drame, epove, roman u stihovima, da evocira svojom gromkom reči i slavne dane nemanićke i bolne u propadanju posle krvava Kosova; imao je bogat roj namisli i oduševljenja, imao dubok izvor u svom talentu i svome mladićskom poletu. Ali je sve to odneo sa sobom, a ostavio iza sebe radove koji su svedočanstvo velikog gubitka. I, da završim rečima g. Živadinovića »proleteo životom kao zvezda preko neba, ostavljajući za sobom dug i svetli trag«.

B. N.

SMRT SRETENA J. STOJKOVIĆA.

Ove godine, januara 28. umro je u Beogradu Sreten J. Stojković, poznati književni i kulturno-nacionalni radnik. Roden dne 20. oktobra 1854. god. u Kragujevcu. Tu je svršio osnovnu školu i gimnaziju, a tehnički fakultet dovršio je u Beogradu. Kao profesor proveo je u Kragujevcu od 1875.—1881., u Beogradu, kao profesor i direktor prve beogradske gimnazije (1881.—1894.), potom kratko vreme kao načelnik Ministarstva Prosvete, a od 1895.—1906. je profesor i direktor realke i druge beogradske gimnazije.

Iz svoje struke napisao je udžbenike: »Računicu« za osnovne škole, »Geometriju« i »Algebru« za srednje škole. Iz literature je poznat njegov putopis »Na Dunavu«, roman »Na stramputici« u kojem toplim rečima i sa tugom slika staru beogradsku sredinu i njeno propadanje kroz primanje izopačenih običaja i grubih navika koje su dolazile sa Zapada, zatim »Lazarica«, najupeliji sklop pesama o Kosovskom boju i »Nova Srbija«, skup objašnjenih pesama iz Prvog i Drugog Ustanka. Znalački i savesno je pisana njegova knjiga o »Slobodnom Zidarstvu«. Ali, pored svih ovil dela, najveća njegova zasluga ostaće u njegovom kulturnom, neumornom, radu u društvima (»Sv. Sava«, »Sv. Đorđe«, Čupićeva i Kolarčeva zadužbina), a naročito u »Srpskoj Književnoj Zadruzi«, gde je bio dugogodišnji član odbora i predsednik.

B. N.

NOVE KNJIGE I ČASOPISI.

Grga Novak: »Naše more«.

Mi smo pomorska država i pomorski narod, no u unutrašnjim dijelovima naše zemlje imade malo razumijevanja za more. Poznata je rečenica: »Kaj če nam morje — em se na njem ne more ni orati ni kopati«. Sve je to bilo donekle razumljivo prije rata, kad su tudinske vlasti vladale našom obalom kao da nas nema na njoj, prikazujući je u stranom svijetu kao madžarsku, talijansku, njemačko i t. d. A naše je more najljepši i najvredniji dio naše prostrane otadžbine i ako išta imademo da čuvamo, to je ono. Poslije rata nešto je drugačije. Sve više imade ljudi, koji u ljetnim mjesecima traže odmora u primorskim mjestima, a zaslugom društva »Jadranska straža« sve se više širi smisao za pomorstvo.

Nedavno je izišla iz štampe knjiga univerzitetskoga profesora u Zagrebu dra Grge Novako, pod natpisom: »Naše more«. Na našem jeziku to je prva knjiga ovakve vrste, gdje se opsežno, s temeljitim poznavanjem stvari govori o našemu moru Jadranskom — i s obzirom na prošlost i s obzirom na trgovinu, i obzirom na njegove ljepote i strategijsku važnost. Ovo je jedinstveno djelo, u kome se na okupu nalazi sve, što svaki naš inteligentniji čovjek o moru treba da zna. Ukrašeno je s velikim brojem slika, sve u vezi s tekstom, tako da je čitanje djela veoma ugodno i zabavno. Omladini našoj, koja treba u svemu da imade šire vidike negoli većina naših starijih, pogotovu mećemo na srce, da se upozna pomoću ove knjige s važnošću našega mora. Njezin patriotizam ne smije da bude patriotizam fraza, i u vrijeme, kad borba o Jadran još nikako nije završena, neka joj ova knjiga bude vodilicom u ovome stvarnome patriotizmu.

Ante Kovač: »Sentimentalna putovanja Boga Marsa«. Novele. Zagreb. 1928. Cena 25 Din. — U širokim stepama mnogoljudne i široke slavenske Rusije, u primorskim gradovima, u vrtoglavo zahuktanom Glazgovu ili u kosmopolitskoj mešavini Soluna, pod žarkim afričkim suncem u Bizerti gde je u tome, što su rađeni odveć brzo, te se ne izdvajaju sa kalovine. G. Kovač ima humora, inteligencije i ironički prikazuje događaje. Ima zanimljivih scena s Hrvatima koji se izdaju za srpske dobrovoljce. Mestimični nedostatak feuilletona je u xome, što su rađeni odveć brzo, te se ne izdvajaju sa kakvom šire čovečanskom ili originalnije postavljenom notom (»Žikina smena«, »Gimnazistka«, »Što beše«, »Devojka koja peva na trećem katu«, »Troje u sobi«). Stil je onaj isti iz prve knjige g. Kovačeve »Impresije iz jedne epo'e«. Knjiga će naći velik krug čitalaca radi svoje prijatne, neizveštačene vedrine, iako nema često literarne ambicije.

Dušan S. Nikolajević: »Volga, Volga...«. Beograd, 1927. Knjižara A. M. Popovića. — Prve drame g. Nikolajevića »Mnogaja lieta« i »Parola« značile su oštru socijalnu kritiku razularenog, korumpiranog, nesavremenog, beogradskog društva. Kao bezobzirna satira na prljavo vreme one su naišle na veliko interesovanje i izazvale šire diskusije. U »Volgi« g. Nikolajević se udaljio od te teme koju je obrađivao u svoje prve dve drame i uzeo za predmet motiv šire čovečanski. Snažno i sigurno g. Nikolajević je sproveo svoju misao. Ima u drami patetičnih momenata koji su od utiska, kao na pr. sastanak Dostojevskog sa Lenjinom, kada Lenjin ljubi u ruku Dostojevskog. Možda je drama ipak sugestivnija ovako, kad se čita, nego što će biti na pozornici, baš radi tih patetičnih mesta koja imaju više literarnu vrednost, nego dramsku dinamičnost, onu silnu zahuktanost radnje i duševni prelom. Sumnje nema da je »Volga, Volga...« delo koje znači novu crtu u literarnoj fizionomiji svoga autora.

Ivan Nevistić: »Gjalski«. Studija. Zagreb, 1928. — Ksaver Šandor Gjalski, pored Šenoe, najplodniji i najčitaniji hrvatski novelista i romansier, dobio je u g. Ivanu Nevistiću dobrog i savesnog interpretatora života, rada i ideja. G. Nevistić je savesno i pažljivo izneo rad g. Ljube Babića Gjalskog, dao iscrpnu analizu njegovog umetničkog stvaranja, predstavio ličnost u dobro osvetljenoj slici. Studija g. dra Nevistića predstavlja jedan valjan prilog našoj književnoj istoriji i delo koje se ne će moći da mimoiđe kada se bude proučavao Gjalski i njegovo doba.

Život i Rad. Urednik Milan L. Rajić. Beograd, 1. januara, 1928. — U novoj godini pojavilo se u Beogradu nekoliko novih časopisa. Da li će se ovi održati to je drugo pitanje. Ali je nesumnjivo da ta pojava ukazuje na živu pulsaciju književnog života i na više težnje pokretača, kao što obećava i življi književni život u novoj godini. Od stih, koji su se pojavili, »Život i Rad« je najknjiževniji, najozbiljniji i ima najviše stava. Uvodnu reč je napisao g. Ljubomir Davidović, bivši ministar predsednik, o zadacima demokratije koja treba da uvede rad, ozbiljno shvatanje i tretiranje čoveka. Između ostalih članaka, g. M. M. Pešić daje jedan odličan, sažet, članak o bosanskom pripovedaču Hamza Humi u kome ukazuje na njegovo ugledanje na Hamsuna i otkriva u kojim elementima leži prava originalnost g. Hume. Pesme su od gg. Tina Ujevića, Božidara Kovačevića, Todora Manojlovića, Dr. Svetislava Stefanovića, Ž. M. Spasića (»Gavran«) pesma puna jedrog, ustreptalog i impresivnog, lirskog izraza, Aleksandra Martinovića, Đure Gavelle, Dr. Ranka Mladenovića, L. Ristića. Pripovetku je dao g. Momčilo Nastasijević sa poznatom virtuoznošću svoje proze. U kritici se nalaze prilozi gg. M. M. Pešića Boška Novakovića, Dr. P. Jevtića, Jovana Dimitrijevića i dr.

Almanah »Književne Revije«. Beograd, 1927. — »Književna Revija«, dosta beznačajan list, priredila je jedan »Almanah«. Od radova u njemu zaslužuju pomen pesme gg. Sime Pandurovića (»Redom«) u kojoj ima sumornih saznanja o relativnosti zemaljskoga:

Sve promiče, sve se kida, ruši troši
U pepeo stvara — ja to dobro znam;
I sve češći biće ti časovi loši,
Kada čovek vidi da je sasvim sâm.

I sâm, on nikada više ne zaželi
Varku zemne sreće i nadanja svih.
Tužan je i uklet svet što se veseli;
Sreća to je groblje i zaboravi tih.

V. Massuke, Živka Milićevića, Trifuna Đukića (»Poslednji Cicvarić«) u kojoj ima iskrene ličnosti i stihova od utiska:

Da, zapevaću... i još jednom proći
kroz mili, sada mrtvi Kamenjak...
I zaplakaću... i za navek poći
iz dima sreće u studen i mrak.

Đorđa Glumca, Momčila Miloševića, Milana Vukasovića (dve basne), Živka Jevtića, Marka Vranješevića, Dušana Đukića, Čed. K. Protića, Ž. H. Spasića, Svet. M. Maksimovića, A. S. Račete, Đure Gavelle (»Greh moj rođeni«) sa snagom u izrazu i jednom bolnom notom:

Nevernog danas me neznano puti nose
redovima cvetnim raskošnih arkada,
a sutra, možda, —
ležaću hladan na ćilimu rose,
ja, potomak grešnih skitnica, nomada.

Janka Tufegdžića, S. A. Burine, A. Martinovića.

Od proznih radova g. Vladimir Velmar Janković je u »Duhovniku Velimiroviću«, dao dosta živ i uverljiv portret, g. Jovan Palavestra u priči »Ponos u procepu« ima prijatan ton i svežinu pričanja, g. Rikard Nikolić (»Zadnje utočište«), hladno i oskudno slika učmalu palanačku sredinu, g. Ilija Mitrović toplo i sa zanosom piše o g. Simi Pandureviću, g. Miodrag V. Stajić, površno i bez ikakve topline o Borisavu Stankoviću.

Novi Vidici. Časopis za duhovnu kulturu. Urednik: Vl. Velmar-Janković. Beograd-Sarajevo, januar, 1928. Izdavač: Vidovićev prosvetno-etički pokret. — U prvom broju ovoga časopisa, urednik, g. Velmar-Janković, u jednom briljantnom članku »Duhovna kriza sadašnjice« daje programske ide'e i izriče misao da je naš, južnoslovenski, čovek, sazreo za svoju, ličnu, samostalnu, kulturu, i da je prestala potreba da mi budemo samo kolonija Zapada. Mi treba da vežemo Istok i Zapad, pomirimo dva velika struianja, i stvorimo svoju duhovnu kulturu. Pesme su od gg. Vladimira Nazora (»Tuga«), V. Massuke (»Sadašnjica«), Rada Drainca (»Meteori tuge«). Vrlo sugestivnu pripovetku (»Nesvršena priča«) dao je g. Veljko Petrović, naš poznati novelista. Svaku pažnju zaslužuiu i članci gg. Pere Slijepčevića (»Balkanski besovi«) i Dr. Miloša Đurića (»Razgrađenost moderne kulture«). U pregledu su kritike gg. Velmara-Jankovića o Milutinu Bojiću, Velimira Živojinovića o g. Sibu Miličiću, Miran Jarca o Slovenačkoj mladoj lirici, Krešimira Georgijevića o g. Branku Mašiću i zatim, gg. Koste Manojlovića, Velibora Gligorića (Muzika i pozorište), Todora Manojlovića (Slikarstvo), Miloša Đurića (Nauka).

Momčilo Nastasijević: Međuluško blago. Muzička drama. Muzika od Svetomira Nastasijevića. Izdanje S. B. Cvijanovića, Beograd, 1927. — G. Momčilo Nastasijević, koji je svojom knjigom »Iz tamnog vilajeta« požnjeo vrlo lep uspeh radi svoje virtuozne proze koja čudesno izražava mogućnosti našeg jezika, izdao je sada i jedan libretto za muziku koju je napisao njegov brat, g. Svetomir Nastasijević. Drama je sva u preokupaciji usvojenog g. Nastasijevićevog izraza, daje otkucaje mističnijih glasova i neodgonetljivih potresa dubine, onih što se tek, u jezi, stravičnosti, nemiru, naslućuju. Dok čujemo i muziku i vidimo interpretovanje drame na pozornici, onda ćemo tek moći da tačno ocenimo njenu vrednost.

Jovan Radulović: Jesenja pregarania. S. B. Cvijanović, Beograd, 1928. — Nema mnogo vremena kako se pojavila prva zbirka stihova g. Radulovića »Za utehom« sa predgovorom g. Sime Pandurovića. Sada se pojavljuje i druga zbirka, koja je mnogo slabija od prve. G. Radulović peva u šablonskim stihovima i nepokretnu ritmu. Ali to nije njegova najveća mana. Njemu nedostaje polet koji nosi sobom, nedostaje mu lirska inspiracija; g. Radulović nema jačih osećanja ni potresnijih stihova. Ima, možda, ponegde i uspelijih mesta, sa pogođenim štimungom:

Blešte tvrda, oprana Kaštela,
k'o da brdom huče beo plamen;
rastapa se zagrejani kamen
i sunčana nihaju se vela.

Celim žalom masline pospale,
zasut parom smiren čempres kunja;
daljine se belom vatrom pâle.

Sve je puno žarkog usijanja
podne kad se iz župe objavi;
pa mir padne — iz daljine javi
da pod suncem more mirno sanja.

Ali su takvi stihovi vrlo retki i oni ne mogu da spasu knjigu.

B. N.

ZABAVNI KUTIĆ

I. SVEGA PO MALO.

Oštri umovi.

Evo nekoliko primjera oštrog uma: čudno je, ali istinito.

Macaulay je bio povjesničar s osam godina. U istoj dobi bio je Tennyson pjesnik; Bacon je u istoj dobi bio filozof. Mozart je debutirao kao kompozitor i muzičar u šestoj godini, dok je već u petoj godini komponirao komad tako težak, da je njegov otac, koji je bio profesor glazbe, imao poteškoća da ga interpretira.

Englez Elgar bio je kompozitor u dvanaestoj godini.

Dante je pravio stihove u dobi od devet godina; Vernet, francuski slikar, bio je to već u četvrtoj godini, tako isto i Millais, Visconti propovijedaše u šestoj, dok je Tasso govorio već kad je bio šest mjeseci star, a izražavao se je latinski u sedmoj godini. Mirabau razgovaraše u trećoj, a izdao je knjigu u desetoj godini.

Pascal je sastavio raspravu o stožcima u petnaestoj, a Amper u trinaestoj bio je već pravi učenjak i matematičar. Wesley igraše na harmoniumu u šestoj, a u desetoj komponirao je vojničku koračnicu. Verdi bio je kompozitor u dobi od devet godina. Douglas Jerrald doživio je uspjeh kao dramatski auktor, kada je imao 14 godina; Guillermo Enrique Ireland takmičio se je s Chattertonom, sastavivši nove drame shakespearske, u dobi od 17 godina, tako dobro, da su mnogi kritičari upali u stupicu.

Robert Burns napisao je nekoliko svojih većih piesama, dok je još bio golobradi novinar, a Ruskin napisao je u dvadesetčetvrtoj godini knjigu »Moderni slikari«.

Kristian Heineken, iz Lübecka, rođen 1721., s petnaest mjeseci poznavao je bibliju i opću povijest i s tri godine latinski i zakone mehanike. To čudovište umrlo je u dobi od pet godina.

Gonzalo de Cordoba, Pico de la Mirandola, Melanchthon i Hugo Grocio su također bili prije vremena zreli.

II. ŠALA.

Rastresenost. Učenjak, veoma rastresen, traži nestrpljivo naočari. — »Kamo sam, vragu, metnuo očale?« poviče. — »Ali čovječe«, reče mu žena, »ta imaš ih na nosu!« — »Dobro, dobro, ali gdje mi je taj nos?«

Pijanac. Filozofira pijanac, kome je pao šešir na zemlju: »Pao si na zemlju, nesretniče!... Ti hoćeš da te podignem; ali ako te dignem, pasti ću ja... a ti kakav si, ne ćeš me moći podići...

Pogleda prezirno šešir i ode.

Sugestija. U gostioni gost: » Ja sam tražio oporto, a vi ste mi dali jerez«. — »Pak to je isto. Pomislite, da pijete vino oporto, pak ćete imati isti učinak«. — Gost se nije protivio. Kad je popio ustade da ode. — »He!«, poviče konobar, »niieste platili!« — »Ne smeta... Pomislite, da sam platio, pak će vam biti isto«.

Bilansa. Među trgovcima: »Koliku dividendu ćete dati vašim akcionerima?« — »Dvostruko nego prošle godine«. — »A koliko ste dali prošle godine?« — »Ništa«.

Kod liječnika. Seljak dođe liječniku. Nakon pregledbe liječnik mu reče: »Vi ste slabokrvan, pak morate uzimati željezo«. — Seljak: »Željezo! Kako ću s ovim slabim zubima gristi željezo?«

Koncerat. Neki bogati čoviek se je ustručavao, da se abonira na seriju koncerata filharmonije. Da ga nagovori, reče mu prijatelj: »Vaš se je brat također abonirao i prisustvovat će svima«. — »Izvrsno! Da sam ja gluh kao moj brat, i ja bih se abonirao«.

Kršteno: »Kako se zove ovo vino, pikolo?« — »Zašto me pitate gospodine« — ?»Pošto je kršteno, valjda je dobilo koje kršćansko ime«.

Plemenitost: »Danas sam spasio jednome siromahu život« — »Kako to?« — »Bio sam mu dao deset dinara milostinje, našto je on rekao, da će umrijeti od veselja. Da ne umre, siromah, uzeo sam tih deset dinara natrag«.

III. U DVA, TRI RETKA.

— Pozdrav lijevom rukom je uvreda kod muhamedanaca

— Neki insekti rode se, razviju se i uginu u razmaku od 24 sata.

— Da ribe nemaju neprijatelja, sam bakalar sa svojim potomstvom napunio bi cijelu morsku dubinu.

— Profesor Rippus je proračunao, da engleski dječak nauči govoriti u 2300 sati, njemački dječak u 1300, a talijanski za 1000 sati.

— Drži se, da u Kini ima dvadeset puta više ugljena nego u Evropi.

— Engleski kralj ima pravo da nosi 124 uniforme.

— U Muzeju Britanskom ima 2700 biblija u svim jezicima, koji se govore po svijetu.

— Cijena jedne lokomotive je franak po kilogramu. Kad se pomisli, da se takav stroj sastoji od preko 5000 komada, koje treba sastaviti istom preciznošću kao kod ure, cijena nije prevelika.

— Statistike bolnica dokazuju, da je amputacija četiri puta pogibelinija poslije podesete godine nego prije te dobe.

— Neki putnik pripovijeda, da jedno pleme u Kamerunu spava u krevetu izdubenom u kamenu, ispod kojeg cijelu noć gori oganj, da zadrži toplinu kreveta, jer su noći hladne.

— U nekim dijelovima unutrašnje Afrike rabe i sada kao novac kakaova zrna, kokose i jaja. Po Prescott-u kod trgovine prijateljska plemena pune trstike kakaom i zlatnim praškom.

— Ljudi, koji se rode u jeseni i zimi nijesu tako visoki kao oni, koji su rođeni u proljeću i lieti. Oni, koji dolaze na svijet u oktobru su najmanji, a najveći su oni, koji se rode u julu. Za žene vrijedi isto, samo su najviše, koje se rode u augustu.

— Ima oko 1200 otoka, koji se nazivaju Britanski otoci.

— Stijena Gibraltarska strši nad morem 1439 stopa.

IV. TAMO, AMO PO ŠPORTU.

— Najveća tenis-dvorana u Evropi je u Nürnbergu, koja ima 7 igrališta.

— U klizanju na brzinu od 500 metara pobijedio je Norvežanin Larsen sa 43 i jednom desetinom sekunde. Tim je ujedno tukao današnji svjetski rekod. Drugi je bio Norvežanin Pedersen, a treći Finac Thunberg.

— Jedan od najmodernijih aerodroma u Evropi bit će bez sumnje onaj, koji će se doskora graditi u Schkenditzu kao aerodrom za Halle—Leipzig. Hangari su dugi 150 m, te u tankovima stoje 46.000 benzina. Ovaj aerodrom biti će najmodernije uređen i sa svim sredstvima za noćni saobraćaj aeroplana.

— Prvi plivajući dok za hidroplane na svijetu nedavno je na svečan način otvoren u Travemündeu.

— Čehoslovačka—Jugoslavija 5:3 (4:1). Najbolje se istakao od naših Giler, Benčić i Bonačić, naši strijelci, izvrstan sudac g. Ivančić. 10.000 gledaoca. (U Pragu.)

— Prvi putnički aeroplan stigao u Zagreb. Redovita vožnja Zagreb—Beograd počinje 15. o. mj. (15. II. 1928.) Imade 6 mjesta, i stići će iz Zagreba u Beograd ja 1 sat 45 minuta, a kod jačeg vjetra za 2 sata. (Bit će još tri takova aeroplana.) Marke su Letes kraj Pariza.

— Godine 1927. u nedjelju dne 22. svibnja preletio je američki aviijatičar Charles Lindbergh, porijetlom Šved, Atlantik, od Newyorka do Pariza u jednom lijetu, za samih 33 sata i 27 minuta.

— Godine 1904. izrađen je prvi aeroplan, a godine 1880. automobil.

Sakupio

Vladimir Gazdik,
uč. III. raz. II. drž. gimn. u Zagrebu.

V. ZAGONETKE

1. **Akrostih.** Zdenko Kolacio, Sušak.

——— ura
——— uda
——— rad
——— Eva
——— sam
——— Ana
——— Una

2. **Metamorfoze.** Zdenko Kolacio, Sušak.
Pretvori u šest metamorfoza dan u noć.

3. **Radovke.** Zdenko Kolacio, Sušak.

a) U muškome rodu pobro,
Voli mene čovek svak.
U ženskome — pazi dobro! —
Žensko ime jesam pak.

b) U muškome rodu zver sam neka,
U ženskome, vulkanska „reka"

c) On primorsko je jedno mesto
Nju iza kiše vidiš često.

4. **Zagonetke.** Zdenko Kolacio, Sušak.

Sitni rebusi:

a) Zla (t) o K (ma).

b) $\frac{Z}{nje}$ Je i

c) $\frac{(m)uke\ (ma)}{uke}$

5. **Brojčanice.** Veljko Novak, Zagreb.

I. 1, 2, 3, 2 se 1, 2, 3, 4 1, 2, 3, 5, 6, 7.
II. 1, 2, 3, 4 je baš kao 1, 3, 4, 2, 4.
III. 1, 2, 3, 2 4, 1, 2, 3, 2 5, 2, 3, 2 dobro se 6, 7, 1, 2, 3, 2.
IV. 1, 2, 3, 4, 5 4, 6, 2, 1, 7 otišao je u 1, 2, 3 u 4, 6, 2, 1, 7, 2, 3, 4, 5.
V. 1, 2, 3, 4 5, 4, 6, 4 donela je 7, 4, 1, 8, 6, 2, 5 4 iz 7, 4, 1, 8, 6, 2, 5, 4, 6, 1, 3, 9, 10.
VI. 1, 2, 3, 4, 5, 1, 7 5, 1, 7, 8, 9 prodaje 5, 1, 7, 8 svoju 2, 3, 4, 5, 1, 7, 10, 11, 5, 11, 9, 11.
VII. Došla 1, 2, 1 iz 3, 4, 1, 2, 1, pa kaže 4, 1, 2, 5, da je 3, 6, 1, 2, 7, 1.
VIII. 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 i 1, 2, 3, 6 imaju 5, 6, 7, 4 svog brata 5, 6, 7, 8.
IX. 1, 2, 3, 4, 5, 6 je otišao u 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 3, 9 po 6, 7, 6, 3, 9.
X. 1, 2, 3, 4, 5, 3, 2, 6 je 1, 2, 3, 7, 8, 4 5, 3, 2, 6.
XI. 1, 2, 3, 4, 5 iz 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10 je otišao u 7, 8, 9, 11.

6. **Umetak.** Veljko Novak, Zagreb

U talijansku rijeku,
Metni prijedlog mali,
Zar, ne? Skupa su opet,
Talijansku rijeku dali.

7. **Zagonetna četvorina.** Veljko Novak, Zagreb.

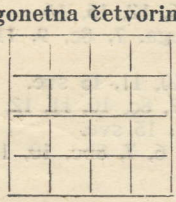

grčki junak,

božica,

kralj,

grad u Poljskoj

Vodoravno i okomito isto.

8. **Logogrif.** Veljko Novak, Zagreb.

Sa „P" sam veli grad,
Sa „d" me imaš rad',
Sa „v" nisam star ni mlad,
Nit me želiš vidjet' kad.

9. **Brojčanica.** Veljko Novak, Zagreb.

Svakog ljetnog jutra,
Kroz 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, sam šeto,
I 1, 2, 3, 8, tamo sreto.

Uvijek je bio 1, 3, 5, 4,
A za njim odmah 7, 6, 5, 6,
Baš čudno mi bješe 6, 5, 6.

Uz klupu je 1, 2, 3, 6, 1, 7, 2, 5, 6,
Al ga najednom nesta,
I njegov 1, 4, 7, 2, 5, presta.

Što bješe uzrok tome?
Nije mi dugo krio,
Da ne 1, 7, 2, 5, 9, lijepo,
7, 6, 5, 6, ga je 8, 5, 7, 2, 3, 4, 6.

10. **Logogrif.** Veljko Novak, Zagreb.

Bez „z" života nema,
Sa „m" se nojca sprema,
Sa „b" je mnogom drag,
Sa „f" me trebaš kadkad,
Sa „k" me ima rak,
Sa „t" ostavljam znak.

11. **Križaljka u posudi.** Sastavio: Frano Čarević, Selca (Brač).

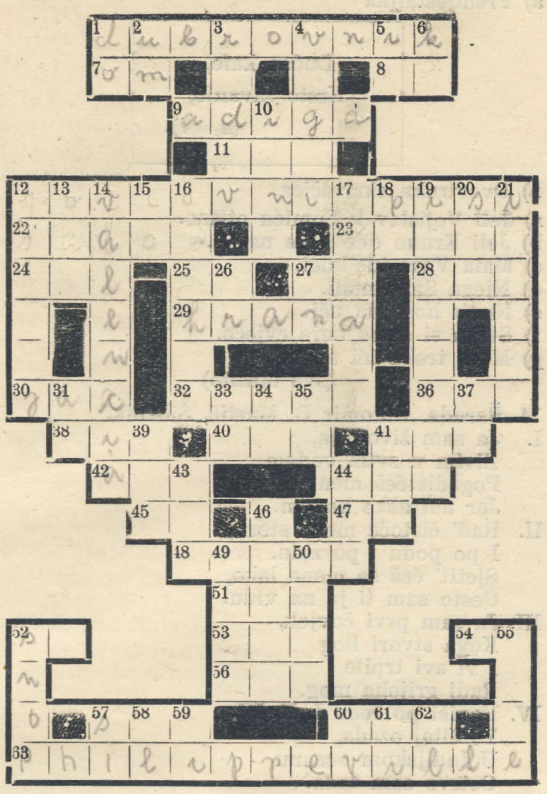

Vodoravno: 1. grad u Dalmaciji; 7. mjera; 8. mjera; 9. rijeka u Italiji; 11. dva; 12. trgovački predmet; 22. soba; 23. glodavac; 24. velika toplina; 25. nota; 27. životinjski glas; 28. zamjenica; 29. potrebna za opstanak; 30. uzvik; 32. harmonija; 36. engl. ime; 38. predlog; 40. plin; 41. Nijemac; 42. žensko ime; 44. potomak; 45. lat. predlog; 47. mjera; 48. ima sjedalica; 51. mnogo ovaca; 52. začin; 53. dostojanstvenik; 54. prijedlog; 56. uzvik nepoćudnomu; 57. ni bijel ni crn; 60. kukac; 63. grad u Belgiji.

Okomito: 1. prijedlog; 2. pamet; 3. vojnički čin; 4. mjesto u Dalmaciji; 5. uzvik kočijaša; 6. kratica za novac; 10. rijeka u Srbiji; 12. grad u Hrvatskoj; 13. vrst pjesme; 14. grad u Španiji; 15. slovo; 16. grad u Danskoj; 17. muško ime; 18. božica; 19. čovjek sa oružjem; 20. hrv. dostojanstvenik; 21. grad u Kavkazu; 26. njem. spolnik; 27. inicijali našeg pjesnika; 31. tal. spolnik; 33. kratica za mjeru; 34. tal. spolnik; 35. karta; 37. dio kola; 39. žensko ime; 41. jelo; 43. grad u Finskoj; 44. odmarajući učinak; 46. dovodi do blagostanja; 49. gimnastički postav; 50. grad u Africi; 52. skup slame; 55. žensko ime; 57. pom. glagol; 58. tal. spolnik; 59. zamjenica; 60. zamjenica (apostrof); 61. nota; 62. veznik (apostrof).

12. **Aritmogrif.** Branko Fulgosi, Šibenik.

	I.								
29,	16	, 26,	29,	22,	24,				Američki pisac
11,	23	, 2,	23,	16,	13,	26,	19,	21,	29glasoviti pianista
13,	2	, 28,	23,	16,	2.				muško ime
7,	14	, 13,	3,	9,	28.	25,	21,	23,	vrst zmija
17,	13	, 22,	29,	8,	23,	22,	29,		izumrli narod
23,	22	, 23,	20,	9,	4,	29,	14,	23,	nauka
20,	23	, 24,	9,	16,	23,				veliki filozof
26,	14	, 13,	21,	9,	19,	3,	23,	26,	muško ime
9,	7	, 23,	2,						vrst muhe
21,	9	, 11,	13,	16,	22,	29,	21,		glasovit učenjak
28,	15	, 13,	25,	28,	16,	23,			golema riba
11,	29	, 16,	13,	22,	13,	14,	29,		evropsko gorje
11,	3	, 13,	14,	23,	2,	13,			zviježdje
24,	29	, 7,	16,	23,	3,	20,	23,	16,	engleska tvrdjava
7,	14	, 13,	3,	24,	9,	16,	9,	2,	ruski grad
20,	13	, 16,	4,	9,	11,	29,	3,	13,	gorski klanac na Balkanu
13,	21	, 19,	20,	13,	29,	22,			romansier
	II.	I.—II. dobar savjet							

13. Zagonetke Miloša Bruića, Otočac.
a) Premještaljka

Dućan kafe,
Krsto Živanić,
(n = v).

b) Dvostruka skrivačica.

a) Jeli Vojislav k Somiću otišao.
b) Jeli Kruno dno Like našao.
c) Mala Vasa ide kući.
d) Njega Sava nudi.
e) Nadir hoće da uči.
f) Staka si sama bere cvjeće.
g) Mara treba ići u grad.
(sve obrnto)

14. Šarada. Ratomir Đ. Martić, Šibenik.

I. Ja sam životinja,
Živim u svim vodam.
Pogodit ćeš mene lako,
Jer natraške hodam.
II. Rad' čistoće mene steru,
I po podu i po zidu.
Sjetit' ćeš se mene lako,
Često sam ti ja na vidu.
III. Ja sam prvi čovjek,
Koga stvori Bog
I vi svi trpite
Radi grijeha mog.
IV. Napiši po redu I, II, III,
Te čitaj ozada,
U Indijskom oceanu
Ostrvo sam tada.

15. Izvadak iz kalendara. Zdenko Kolacio, Sušak.

2. II.	Svijećnica
3. VII.	Heliodor
1. III.	Albin b.
7. II.	Roumald
2. XII.	Bibijan
5. VII.	Ćir. i Metod
1. II.	Ignacije
1. X.	Remigij
3. III.	Kunigunda
4. IX.	Rozalija
4. III.	P. Kazimir
5. IX.	Lovro
6. VIII.	Preobraž. Krista

16. Logogrif. Stevan Carević.

Ja sam jedno malo mesto;
Obrnutog možeš dobiti me,
ako spojiš ti vladara
i tečnoga tela
malog dela —
ime

17. Zagonetka. Regimus.

Troje imam ja značenje
A jedna sam samo rječ
1. mjesec drugo ime;
3. u cirkusu ih ima već

18. Опрека. М. Е. Добровић, Дарувар.
Сумрак момак миловат ће ноћи

19. Vrtuljak. Milenko Dobrović, Daruvar.

1 2 3 4 5 6 7 2 na kraj Sr'jema malo mjesto,
7 6 5 4 3 2 tako s' kino zove često
3 4 5 6 zamjenice padež treći,
5 4 m'jenja smisao svake r'ječi

20. Zagonetni savjeti. Premještaljka). Veljko Novak, Zagreb.

Radi posô! Novce ne . . . . . !
L

V. ODGONETKE IZ 4. BROJA.

1. Brojčanice.
a) Niko je odnio ikonu, da ga niko nije vidio.
b) Zar će sve to Svetozar pojesti?
c) Para paru leže.
d) Darko mi je dao dar u Zadru.

2. Mali rebusi.
a) Postanak. b) Podžupan. c) Nadnica. d) Manastir.

3. Premještaljka.
Andrija Kačić-Miošić.

4. Zagonetne posjetnice.
a) Stolarski pomoćnik.
b) Vojni muzičar.

5. Šarada.
Sokrat.

6. Konjičev skok.
Komšija Jova pisma ova piso rukom kao lukom po ledu

7. Skrivačice.
a) Osor (planina). b) Papuk. c) Vitoš. d) Kalnik.

8. Rebus.
Stanka je nadarena.

9. Konjičev skok.
Ljubav, bratstvo, sloga
Dano je od Boga.

10. Zagonetke.
a) Podravina je na Dravi, a Podunavlje je na Dunavu. — b) Dug je zao drug. — c) Štedi i radi!

11. Mali rebusi.
a) Pipin Mali. b) Karlo Veliki. c) Monza.

12. Brojčanice.
a) Mama Mara išla je po maramu.
b) Gori gore na gori.
c) Za bregom je Zagreb.

13. Zagonetna posjetnica.
Brodovlasnik.

VI. ODGONETAČI IZ 3. BROJA.
(Nastavak.)

Stjepan Hanek, Koprivnica. 6, 12, 15, 16.

Egon Bienenfeld, Slav. Požega. 7, 8c, 9, 11, 12, 15abc, 16abcde.

Nikola Filičić, Ogulin. 7, 9, 10, 11, 15 sve.

Vladimir Gazdik, Zagreb. 6, 7, 8c, 10, 11, 12, 14ab, 15 sve.

Nikola Juhász, Zagreb. 7, 11, 15 sve.

Želimir Štefanov, Zagreb. 5, 6, 7, 8bc, 10, 11, 12, 13, 14 i 15.

VII. ODGONETAČI IZ 4. BROJA.

Stjepan Banek, Koprivnica. 1bcd, 11 sve. — Milica S. Belin, Vukovar. 2abd, 3, 5, 7, 9. — Antun Berlenghi, Šibenik. 2bd, 5, 6, 9. — Antun Bienenfeld, Sl. Požega. 2bcd, 5, 6, 7, 9, 10, 11ab. — Josip Blažević, Sušak. 2d, 5, 6, 7, 8, 9, 11, 12, 13. — Miloš Bruić, Otočac. 2bcd, 3, 5, 7abg, 8, 9, 10a. — Stevan Carević, Pakrac. 1a, 2, 4a, 5, 6, 7, 8, 9, 10ac, 11ab, 12ac. — ČHZ, Split. 2d, 5, 7, 9, 11a. — Slavko Friedenseld, Brod na Savi. 1, 2bcd, 5, 7, 9, 10c, 11ab, 12a. — Nikola Filičić, Ogulin. 5, 7, 9. — Milan Galić, Sušak. 2bcd, 5, 7b, 9, 11ab. — Vladimir Gazdik, Zagreb. 2bd, 5, 7abcd, 11bc. — Rudolf Gruden, Karlovac. 2bcd, 5, 7, 8, 9, 11. Rajko Ignjatović, Vinkovci. 2bd, 5, 7bcd, 9. — Milan Ivković, Vukovar. 2bd, 5, 7bc, 9. — Jovan Javor, Šibenik. 2abd, 4a, 5, 9. — Nikola Juhász, Zagreb. 2bd, 5, 7bcd, 9, 11b. — Zdenko Kolacio, Sušak. 1ad, 2bd, 5, 6, 7, 8, 9, 11, 12, 13. — Ljubica i Zvonimir, Kostrena sv. Barbara. 2, 5, 7, 9. — Jovan Mamula, Gomirje. 2bd, 7 (iz 3. br. 7, 11, 15). — Ratomir Đ. Martić, Šibenik. 2bd, 5, 7, 9. — Milan Mikašinović, Zagreb. 2bd, 5, 7, 8, 9, 10bc. — Veljko Novak. Zagreb. 1, 2, 3, 4ab, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11abc, 12. — Frano Odorčić, Šibenik. 2bcd, 3, 4a, 5, 7, 9, 10, 11. — Lavoslav Razum, Zagreb. 2bcd, 3, 5, 7, 9, 10ab, 11ab. — Slavko Softić, Šibenik. 2a, 5, 7. — Mita Stefanović, Sr. Karlovci. 2bd. — Viktor Stunković, Zagreb. 5, 7bd. — Želimir Štefanov, Zagreb. 1bd, 2bcd, 4b, 5, 6, 7, 9, 11c, 11ab, 12b. — Dinko Večerina, Sušak. Sve osim 2a i 12b. — Jelena Vučković, Bjelovar. 5, 9. — Još je jedan nepotpisani sa Sušaka, koji je odgonetnuo ove zagonetke: 1, 2, 5, 7, 9, 10, 11, 12, 13. Upozorio je, da su neke zagonetke bile u »Svijetu«. Neka se naknadno javi.

OD UREDNIŠTVA

A. Š., Šibenik. — »Olujna noć« ima slab ritam, a svršetak sjeća na Mažuranićev »Harač«.

Betty S. — »U polusnu« ulazi u 9. br.

Ada. — U zadnjem broju štampali smo Vam jednu pjesmu. Od nove pošiljke teško ćemo štogod izabrati, jer su premalo l i č n e. Vi ste već u ozbiljnim godinama, i shvatit ćete, što to znači.

S. M., Kotor. — Vaše oktobarske pošiljke nismo primili. »Zanos« će možda ući u 9. br.

R. Đ. M., Šibenik. — Pjesme će biti štampane, kad dođu na red.

N. Kar., Beograd. — Sudeći po noveli »U oči nove godine«, Vi sasvim sigurno znate da pripovetku izgradite, da je komponirate, pripovedanje Vam ide tečno — tek ovde je sve to previše karikirano. Stvar nije za naše čitače. Imate li što drugo, što je za srednjoškolce prikladnije, izvolite nam poslati.

Br. G., Zagreb. — Vaše su pjesme građene mozgom, a ne srcem, i zato su u njima samo pojedinosti dobre, a cjelina ne zadovoljava. Štampali smo Vam nešto, dok ste bili u gimnaziji, no sad Vam moram iskreno reći, da se čini, da s pjevanjem pjesama ne ćete daleko. Radije talenat upotrebite za nešto drugo.

Sušak, V. B., VIII. r. — Pjesmu bi mogao štampati koji skautski list. »San i java« je vrlo lijepo napisano, no nije dosta jasno.

Ivo, Zagreb. — Naše su primjedbe i ovom prilikom iste. Vi ste bujan talenat, neuravnotežen još. Novela je vrlo jaka — no u »Mladosti« ne može izići jer bismo imali neprilika. Vi samo radite dalje, i to radije u prozi nego stihovima.

M. Grivić. — »Šuma u noći« zvuči sad lijepo, no previše podsjeća na Krkleca. »U livadi« pak ima slab ritam.

Ešv. — »Jedna uspomena« izlazi u 9. br., a jedna pjesma vjerojatno u ovom.

Z. P. Zagreb. — Priča »U sjeni murve« je prilično dobra, no konac joj je nekako neizrazit, bez efekta. Kušajte je sami u tome smislu popraviti, pa bismo je štampali u 9 br. — Narodne pjesme, što ste ih sabrali, samo nam izvolite poslati.

L. J. — »Bura« je okretno napisana, ali odviše podsjeća na jedan sastavak Janka Veselinovića (Grad) i Mažuranićev »Harač«.

B. P., Beograd. — Obadvije su Vam pjesme same za se dobre, no sadržaji su im stoput opjevani motivi. A Vi ipak niste više mali gimnazijalčić, da biste s ovakvim nečim trebali izlaziti pred svijet.

J. H., Ladinovci. — Već smo Vam javili, da će zadnja pošiljka biti uvrštena. Samo Vas upozoravamo, da ne biste trebali uzimati tako goleme teme, koje ne možete solidno svladati, već uzimajte nešto Vama bliže i lakše.

V. B., Sombor. — U pjesmi »Ocu« na nekoliko mesta klimav je ritam, a kvari je i po koje prozaično mesto. Inače je topla i jaka, pa bi nam bilo drago, kad biste je donekle popravili.

I. F., Sušak. — Vaše su pjesme svaka za se dobre, no ne veže ih zajedno jedan l i č n i osjećaj, stoga se ne da pravo razabrati, da li su one igra riječi, imitacije, ili su izražaj nutrinje. Ako je ovo drugo — a Vi ćete to najbolje sami znati — pošljite nam još nešto, da možemo o Vama stvoriti pravedan sud.

H. O., Zagreb. — Pjesma »Prvi pobjednici« izići će u jednom od slijedećih brojeva. Inače se kod Vas opaža lutanje i previše povođenja za tuđim efektima, a trebalo bi, da što više tražite sebe. Parodija P. pjesme je zgodna, ali nije za naš list, jer original slabo tko pozna.

D. I. J., Šabac. — Jezgra pesama je dobra i jaka, samo je ritam slab. Ali formalnu stranu mogli biste vežbom usavršiti.

X. F. L., Kotor. — Sve su Vaše stvarce okretno ispričane, no po sadržaju to nisu pripovijesti, već više novinski opisi, bez interesa za širi sloj naših čitalaca. Nastavite!

V. F. M., Novi Sad. — Vaše su stvari interesantne i o njima ćemo Vam dati odgovor u sledećem broju.

POŠTA »ZABAVNOG KUTIĆA«.

Donosim obilje zagonetaka, da se već jednom riješim zalihe. Š a l j i t e m a l o a l i d o b r o. P i s m a f r a n k i r a j t e, pošiljke potpisujte. Pišite uredno: Z a g o n e t k u n a j e d n o m d i j e l u, a o d g o n e t k u n a d r u g o m, ovako:

Zagonetka	Odgonetka

Piši samo na jednoj strani papira!

Danas uvrštavam zagonetke samo onih, koji su uredno poslali i njima odgovaram. Nerednjaci će čekati, jer nemam vremena, da prepisujem.

A n t u n K., Zagreb; I v i c a M., S p l i t; CHZ; S l a v k o F., B r o d; Č. S. P. ili S.; V l a d. F., K a r l o v a c; R a t k o Z., S p l. Zagonetke slabe, prelagane, kod nekih poznate i samo nabačene. Dajte mira Preradoviću, svaki zagonetač se sjeti njega. Ć i Č nije isto. Svaki od vas neka iz ovoga odgovora izabere, što ga ide. Radite, jer bez muke nema uspjeha.

Miklju, Sisak. Jer bez potpisa, ode u koš!

Žarko M. K. Možda nešto uđe u 9. broj. Mogli bi nešto jače poslati.

Vl. P., Šib. Jednu sam uvrstio prije, u ostalim stihovi hramlju. Pošaljite drugo.

Regimus. Jedna pošiljka sasvim zatajila, druga nešto bolja ali ne dobra sasvim.

Miloš B. Otočac. Ova pošiljka vrijedi, pak ulazi.

V. Ivanko, Zagreb. Frankirajte dovolino, jer neću plaćati globu, a onda će Vam pošilika propasti.

Vladimir G., Zagreb. Pošaljite bolje zagonetke. Pabirci ulaze.

Tvornica pokostnih uljenih boja

ROBERTA ALEXANDRA NASLJED.

WEINBERGER I DRUG

Trgovina boja, četkarske i materijalne robe

Telef. 6-72 **ZAGREB** Ilica br. 40

*

GLAVNO SKLADIŠTE PROIZVODA

„DRAGICE"

INDUSTRIJE KEMIČKIH PROIZVODA

ZAGREB, ILICA BR. 75

Učenici srednjih škola

pretplaćujte i širite omladinske listove

„VENAC"

KNJIŽEVNI I OMLADINSKI LIST

Vlasnik i urednik: Jeremija Živanović, profesor

Beograd, Visočka ulica 22

GODIŠNJA PRETPLATA 50 DINARA

*

NAŠA OTADŽBINA

LIST ZA OPISIVANJE KRALJEVINE SRBA, HRVATA I SLOVENACA

Urednik: profesor D. Jakšić

Karlovac, Račkoga ulica br. 27. II.

Preporučujem filatelistima, da si nabave kod mene jednu zbirku 500 raznih maraka, od kojih je svaka marka drugačija, za D 30·-

Jedna zbirka 1000 raznih maraka, sadržavajući države Evrope, Azije, Afrike, Amerike i Australije, te je svaka marka drugačija uz cijenu od D 65·-

Novac se imade unaprijed poslati, a ja razašiljem robu preporučenim listom i prilažem svakoj takvoj narudžbi moj cjenik maraka, koji sadržaje cijene skoro od 600 raznih država cijeloga svijeta.

NAJSTARIJA TRGOVINA MARAKA U SHS

IZIDOR STEINER

BROD NA SAVI

Glavni i odgovorni urednik: Dr. ANTUN BARAC, profesor, Zagreb, Kačićeva ul. 10.